

DF Revy

04: Plagiat? Sagerne om de måske skyldige **10:** Usability og integrated search – Et DEFF projekt under programområdet Mødet med Brugeren **12:** Erfaringer med høstning af det danske net 2005 - 2008 **16:** Danmarks Forskningsbiblioteksforenings årsmøde – set med to studerendes øjne **18:** Forskarservice – en utredning vid Malmö University **21:** Nye veje for forskningsbibliotekerne? **24:** Program for Danmarks Forskningsbiblioteksforenings Vinterinternatmøde 2009

DANMARKS FORSKNINGSBIBLIOTEKSFORENING – DF Revy 31. årgang nr. 8, december 2008

Redaktion

Naja Porsild (ansvarshavende)
ASB Bibliotek
Handelshøjskolen, Aarhus Universitet
Tlf. 89 48 65 23
nap@asb.dk

Redaktionsudvalg

Bente Løpe
Aalborg Universitetsbibliotek
bl@aub.aau.dk

Mai Aggerbeck
Via University College, Holstebro
MAI@viauc.dk

Gitte Behrens
Statsbiblioteket
gb@statsbiblioteket.dk

Simone Schipp von Branitz Nielsen
Psykologisk Bibliotek, KU
simone.nielsen@psy.ku.dk

DF sekretariatet

Hanne Dahl
Statsbiblioteket, Tangen 2
8200 Århus N
Tlf. 89 46 22 07
df@statsbiblioteket.dk

Abonnement 2008

Årsabonnement for ikke medlemmer 400 DKK,
plus porto.

Møddeløser om adresseændring og andet, der
vedrører ekspedition af DF Revy, bedes rettet til
DF sekretariatet

DF Revy	Deadline	Udkommer
Nr. 1	04. dec.	uge 04
Nr. 2	21. jan.	uge 10
Nr. 3	04. mar.	uge 17

Manuskripter sendes til redaktionens e-mail.

Annoncepriser 2008

1/1 side: 3800 DKK
1/2 side: 2100 DKK
2-sidet indstik, 4 farver: 3800 DKK

Priserne er excl. moms.
Gentagelsesrabat 15%. Ved indrykning i en hel
årgang gives 25% rabat.

Grafisk design og fotos

Hreinn Gudlaugsson
ASB Bibliotek
Handelshøjskolen, Aarhus Universitet
hrg@asb.dk

Tryk

Elbo Grafisk A/S
Oplag: 1100
ISSN 0106-0503
ISSN (online) 1901-1903

DF Revy kan downloades fra bladets hjemmeside
www.dfdk.dk

04: Plagiat? Sagerne om de måske skyldige

Af Stina Teilmann

10: Usability og integrated search

– Et DEFF projekt under programområdet Mødet med
Brugeren

Af Birgitte Munk og Dorthe B. Sejersen

12: Erfaringer med høstning af det danske net 2005 - 2008

Af Grethe Jacobsen

16: Danmarks Forskningsbiblioteksforenings årsmøde

– set med to studerendes øjne

Af Jon Amundsen og Siri Falkenstrøm

18: Forskarservice – en utredning vid Malmö University

Af Maria Gullberg, Jessica Lindholm og Pablo Tapia

21: Nye veje for forskningsbibliotekerne?

– Conference Management Systems

Af Heidi Drasbek Martinussen, Helle Damgaard,
Kirsten Suhr Jacobsen og Jette Thise Pedersen

24: Program for Danmarks Forskningsbiblioteksforenings Vinterinternatmøde 2009

Tak for et godt samarbejde
til alle vores skribenter
og læsere

DF Revy
Redaktionen

Hvordan definerer vi plagiat? Det er faktisk svært at komme med en endelig og udtømmende definition. Det er noget med, at nogen afskriver, efterligner, låner, stjæler eller genbruger; en efterligning, især af en kunstners eller forfatters værker under foregivende af, at arbejdet er selvstændigt og originalt kunstværk, ofte forsynet med en falsk signatur. Plagiater kan være i strid med juridiske regler, herunder ophavsretten og regler om "videnskabelig uredelighed". Ophavsretskrænkelser kan betyde, at man bliver dømt til at betale erstatning mv. ved en domstol. Videnskabelig uredelighed kan udløse påtaler fra f.eks. Udvalget vedr. Videnskabelig Uredelighed. Men det kan også ende uden egentlig afklaring. Læs artiklen om 2 celebre sager.

Det bliver en større udfordring for Det Kgl. Bibliotek at arbejde med de sociale teknologier ved lancering af Primo som primært søgeværktøj. Det lader ikke til, at brugerne er klar til at lave en kobling mellem deres faglitterære og sociale univers. Artiklen opsummerer og konkluderer fra den netop afsluttede rapport for DEFF-projektet: "Usability og Integrated Search".

I foråret 2006 kunne DF Revys abonnenter læse om de første erfaringer med nethøstning. Der er nu gået 3 år siden den lov, der gjorde nethøstningen lovlig, trådte i kraft og Netarkivet.dk synes, det kunne være passende med en opdatering. Artiklen sammenfatter netarkivets udvikling, erfaringer og statistikker for høstninger på hele .dk-domænet siden starten i 2006 og kommer samtidig med bud på kommende udfordringer, f.eks. i forhold til pligtaflevering og adgang til Netarkiver.dk.

Det er blevet god tradition at invitere DB-studerende til foreningens større arrangementer og lade dem komme til orde gennem DF Revy. Det nylig afholdte årsmøde i Roskilde får derfor også i år et par kommentarer og opfordringer serveret fra de 2 studerende, der deltog i mødet.

Bibliotek och IT på Malmö University offentliggjorde i foråret en rapport om deres forskerservice. Den giver medarbejderne bedre forudsætninger for at møde forskningens behov og bidrager til at effektivisere forskernes arbejde gennem støtte til informationslevering og IT. Den

overordnede organisationsdialog, kortlægningen, de forslag og pilotprojekter, der er arbejdet med i rapporten og som artiklen beretter om, er både beslutningsgrundlag og idebank for Bibliotekets (BIT) fremtidige service for universitetets forskere. Rapporten og de svenske tiltag i forlængelse heraf kan på mange områder sammenlignes med og overføres til danske forskningsbibliotekers situation.

Forskningsbibliotekernes hovedopgaver har i de seneste år gennemgået en udvikling, hvor opgaver som e-publicering og håndtering af videnskabelige konferencer er blevet en del af vores almene fagområder. Et igangværende DEFF projekt under programgruppen Informationsforsyning ser nærmere på disse systemer og kortlægger hvilke fordele og ulemper, der kan være ved de forskellige typer systemer. Projektet hedder *Konferencesystemer – systemreview og pilotprojekter*.

Plagiat?

Sagerne om de måske skyldige

Af Stina Teilmann

Ville man lave en typologi over plagiater, skulle den omfatte ikke kun direkte afskrift, men også kopiering af for eksempel idéer, plot og struktur eller af romanpersoner og motiver og også eksempelvis genfortællinger eller omskrivninger uden kildeangivelse. Der er altså mange måder at plagiere på.

Stina Teilmann
Forskningsadjunkt, Ph.d.
Danmarks Designskole
ste@dkds.dk

En amerikansk digter ved navn Neal Bowers blev en dag i 1992 ringet op af en digter-kollega, som fortalte, at et digt, der var næsten identisk med et af Bowers digte (eneste forskel var at det havde en anden titel og at den første linie var ændret), havde optrådt i et litteraturtidsskrift under navnet David Sumner.¹ Neal Bowers blev chokeret og mystificeret over at se sine egne ord trykt under en anden persons navn og han besluttede sammen med sin kone at undersøge, om det blot var et éngangs tilfælde. Det var det ikke. Ved at gennemløbe stakkevis af litterære tidsskrifter fandt Bowers og hans kone at denne person, David Sumner, i årevis havde udgivet digte af både Bowers og andre forfattere under sit eget navn. Øjensynligt havde David Sumner dog en forkærlighed for Neal Bowers poesi – uheldigvis for Bowers – for størstedelen af plagiaterne var af hans digte.

Det var uforståeligt for Neal Bowers, at dette havde kunnet gå for sig i årevis. Hvordan havde utallige tidsskriftredaktioner kunnet overse, at de trykkede plagiater? Hvorfor var det ikke blevet stoppet? Og så bestemte Bowers-parret sig for, at de selv ville få stoppet serie-plagiaristen David Sumner. De hyrede i første omgang en privatdetektiv for at finde ham. Og det viste sig ikke særligt svært at finde frem til David Sumner, som i øvrigt hed David Jones.

Så langt så godt. Men de fandt hurtigt ud af, at problemet desværre var langt fra løst. At de nu havde fundet den skyldige, gjorde nærmest ikke nogen forskel. For David Jones var ikke videre angerfuld, og han var desuden ikke interesseret i at indstille sin plagiarist-virksomhed.

Neal Bowers var herefter i kontakt med flere advokater for undersøge muligheden for ad retens vej at få pacificeret sin plagiarist-plageånd. Men ingen af de advokater, han talte med var særligt interesserede i affæren. De mente ikke, at han havde en særligt god sag – og ingen syntes i øvrigt, at det var umagen værd at sagsøge for ophavsretskrænkelser for nogle plagierede digte. Så hele denne triste affære endte med, at Neal Bowers hverken fik oprejsning eller erstatning. Og for at føje spot til skade begyndte hans omgivelser at miste sympatien for hans sag: venner og kolleger mente, at han skulle lade sagen hvile eller endog, at han skulle anskue plagiaterne som en slags tilkendegivelser af beundring. Men det kunne Neal Bowers ikke. Det 'personlighedsran', som han følte at plagiaterne var og udsigten til, at de ikke kunne blive standset, gjorde, at han helt holdt op med at skrive poesi. I stedet skrev han en bog om sin jagt på plagiaristen David Jones.² Det er den bog, som denne lille beretning bygger på.

Hvad er et plagiat?

Neal Bowers historie giver et meget gribende og personligt indblik i, hvordan det er at være offer for et plagiat. Den er også et eksempel på et virkelig 'rendyrket' plagiat: David Jones tog hele digte fra Neal Bowers, udstyrede dem eventuelt med en ny titel for at sløre sine spor, og så udgav han sig ellers for at være forfatter til dem.

Men hvordan definerer vi plagiat? Det er ganske vanskeligt at komme med en endelig og udtømmende definition. Vi genkender måske alle et plagiat, når vi støder på det. Men hvad er det helt præcist, der karakteriserer plagiater? Det er noget med, at nogen afskriver, efterligner, låner, stjæler

eller genbruger (eller hvad man nu foretrækker at kalde det). Der er altså en person, der uretmæssigt tilegner sig en andens arbejde og udgiver det for sit eget. Når det så er sagt, så må det tilføjes, at plagiater kan tage sig meget forskellige ud. Ville man lave en typologi over plagiater, skulle den omfatte ikke kun direkte afskrift, men også kopiering af for eksempel idéer, plot og struktur eller af romanpersoner og motiver og også eksempelvis genfortællinger eller omskrivninger uden kildeangivelse. Der er altså mange måder at plagiere på. Og man skal være varsom med at skelne mellem plagiat – altså uretmæssig tilegnelse – og så retmæssige genbrug, såsom parodi, pastiche, inspiration, indflydelse og så fremdeles.

I definitionen af plagiat er det også vigtigt altid at holde sig for øje, at vores opfattelse af plagiat er historisk og kulturelt betinget. For Aristoteles var imitation en menneskelig grundbetingelse og Shakespeare kopierede gladeligt både plot, figurer og replikker og endog hele digte. Men det ville være anakronistisk at kalde ham for en plagiarist. For det var først i 1800-tallet, at vores begreb om originalitet opstod og det var med en bestemt forestilling om originalitet, at vores plagiatbegreb vandt frem.

Vores idé om et originalt værk er, at det er noget, der er kommet indefra. Det er skabt spontant og det er et autentisk udtryk for ophavsmandens personlighed og kreative talent. Den idé om originalitet står i modsætning til især renæssancens opfattelse af, at eksempelvis en oversættelse var et nyt og originalt værk og at originalitet bestod i at sørge for at samle og bruge det bedste fra traditionen. Dette er stadig en herskende norm i for eksempel Kina, hvor man skaber kunst og litteratur ved at eftergøre sin mester.

For Aristoteles var imitation en menneskelig grundbetingelse og Shakespeare kopierede gladeligt både plot, figurer og replikker og endog hele digte. Men det ville være anakronistisk at kalde ham for en plagiarist.

To plagiatsager

Det er altså svært at give en præcis definition af, hvad et plagiat er. Men hvis man ser pragmatisk på det, så er der en ting, som alle plagiater har til fælles, nemlig at de altid optræder som ”plagiatsager”. Det vil sige, at et plagiat altid indgår som en del af en advokatorisk kontekst. Man kan ikke afgøre, hvorvidt noget er et plagiat udelukkende ved at vise, at noget er en afskrift eller en efterligning af noget andet (det kunne for eksempel være en retmæssig brug af en kilde, en parodi, etc.). Hvis man gerne vil forstå fænomenet ”plagiat”, så er der mange faktorer at undersøge. Der er først og fremmest mange aktører involveret: der er en (måske) skyldig, der er et offer, nogen der forsvarer og nogen der angriber. Der er ”bevismaterialet”: billeder, tekst med mere, samt nogle fysiske omstændigheder: hvem kom først, havde den ”anklagede” adgang til materialet og så videre. I en plagiatsag optræder der også altid en række forskellige argumenter for og imod, at der er tale om et plagiat og om hvad der var de indblandedes intentioner. Alle disse forhold er med til at afgøre, om noget er et plagiat.

To eksempler på plagiater skal her illustrere, hvad det betyder, at plagiater altid optræder som ”plagiatsager”, altså som noget der altid er til forhandling – måske i offentligheden eller måske i en snævrere faglig kreds. Det ene eksempel er fra litteraturens verden og angår romanen *The White Hotel* (1981) af D. M. Thomas (1935-), som i 1982 blev beskyldt for at plagiere Anatoli Kuznetsov’s (1929-79) *Babi Yar* (1966).

Det var inden for litteraturen, man først begyndte at tale om plagiater. Den romerske digter Martial var den første til at bruge ordet ’plagiat’ i den betydning, som det sidenhen har fået for os. I det første århundrede kaldte han en rival for ’plagiarius’ (som ellers normalt betød kidnapper), fordi rivalen havde oplæst nogle af Martials digte.

Nu om dage taler vi om plagiater inden for mange andre genrer og medier end litteratur: for eksempel inden for journalistik, kunst, design, musik og drama. Derfor er det andet eksempel taget ikke fra litteraturen men fra arkitektens verden. Det angår vinderprojektet i en britisk arkitektkonkurrence, der fandt sted i foråret 2008. Her blev en århusiansk arkitektstuderende beskyldt for at have plagieret en bro, tegnet af et etableret arkitektfirma.

Sagen om romanen *The White Hotel*

Da romanen *The White Hotel* udkom i 1981, blev den hurtigt en succes.³ Den blev nomineret til den prestigefulde Man Booker Prize, som uddeles en gang om året i Storbritannien til ”årets bedste roman”. Og sidenhen er bogen blevet en global bestseller, der er udkommet i adskillige oplag og udgaver. Romanen handler om Lisa Erdman, som er i behandling for hysteri hos Freud. Lisa Erdman er en fiktiv person, men D. M. Thomas har skrevet en del af romanen som en slags pastiche af Freuds sygehistorier. Og nogle patienter fra Freuds egne optegnelser, for eksempel Ulvemanden, optræder også perifert i *The White Hotel*. Romanen består af seks dele, som er skrevet i meget forskellige stilarter. Den første del består eksempelvis af en slags prosadigt, som beskriver patienten Lisas fantasiverden. Næste del udgøres af en (selvsagt fiktiv) brevveksling mellem Freud og hans kolleger angående Lisa. Der er endvidere en historisk skildring af, hvordan Lisa omkommer i nazisternes massakre i Babi Yar i Kiev, hvor nævned 34.000 jøder blev myrdet i løbet af to dage, d. 29.-30. september 1941.

Det var blandt andet D. M. Thomas’ spil med stil og genrer, der påkaldte sig beundring, da romanen udkom. Men i 1982 skete der noget, der satte skår i beundringen. Det var et simpelt læserbrev til *Times Literary Supplement*, hvori en læser studsede over, i hvor høj grad kapitel fem i *The White Hotel* mindede om afsnit af Anatoli Kuznetsov’s dokumentariske roman *Babi Yar* fra 1966.⁴ Læserbrevsskribenten undrede sig over det paradoksale i, at D. M. Thomas havde skrevet en udførlig *Author’s Note* om sin store gæld til Freud, mens blot en linje i kolofonen nævner, at Kuznetsov’s forlag har godkendt brug af uddrag af *Babi Yar*. At være inspireret af Freud og tilkendegive dette åbent var fint nok. Men havde D. M. Thomas brugt Kuznetsov’s værk på en ansvarlig måde?⁵

Det ironiske i det hele var, at de mange beundrere af D. M. Thomas’ roman altid fremhævede kapitel fem om Babi Yar-massakren som det stærkeste og mest beundringsværdige i bogen. Tydeligvis havde ingen nærlæst kolofonen, for så ville det måske være gået op for dem, at kapitlet dårligt kunne siges at være skrevet af D. M. Thomas. For at demonstrere dette citerede læserbrevsskribenten i *Times Literary Supplement* to lange passager fra henholdsvis *The White Hotel* og *Babi Yar*, hvor D. M. Thomas havde genbrugt

hele den engelske oversættelse af Kuznetsov’s tekst og blot ændret personnavnet. (Kuznetsov beretter fra erindringen om den historiske person Dina Pronicheva, som var en af de få overlevende af Babi Yar-massakren. Dina Pronicheva havde selv fortalt sin historie til Kuznetsov. D. M. Thomas ændrer i sin fortælling Dinas navn til Lisa, altså hovedpersonen i *The White Hotel*).⁶

Ugen efter læserbrevet bragte *Times Literary Supplement* to nye læserbreve som reaktion på plagiatanklagen. Det ene var fra D. M. Thomas. Han forsvarede sig og gjorde opmærksom på, at han både formelt set (det vil sige i kolofonen) samt ved flere lejligheder i interviews havde udtrykt sin gæld til Kuznetsov’s beskrivelse af Dina Pronicheva historie. (I en grad så det, ifølge Thomas, ligefrem havde pustet nyt liv i interessen for Babi Yar, som nu stod for at skulle genudgives i en paperback-udgave.) D. M. Thomas forklarer desuden formålet med at genbruge Kuznetsov’s tekst. I kapitel fem i *The White Hotel* overgår Lisa Erdman, altså heltinden i historien, en forvandling fra at være et individ til at være en brik i historien. Hun bliver til et anonymt offer for tyskernes massakre. Derfor må kapitel fem nødvendigvis fortælles med en anden stemme end de andre kapitler. Babi Yar massakren skal ikke skildres af romanens fortællerstemme. Derimod skal kapitel fem fremstå som en slags historisk vidnesbyrd i sig selv – og netop derfor skal Dina Pronichevas historie gengives præcis som den er. D. M. Thomas skal ikke som forfatter prøve at genskabe eller udmale noget via fiktionen; han skal bare overlevere den nøgne historiske skildring af massakren. Og Dinas vidneudsagn er det eneste, der findes.⁷

Det andet læserbrev forsvarer også D. M. Thomas. Deri bemærkes det, at kolofonen er det korrekte sted at anføre litterære lån. Derudover, påpeges det, har D. M. Thomas i *The White Hotel* lavet en metatekstuel reference til Kuznetsov’s værk, idet der et sted henvises til Dina Pronicheva, som det eneste overlevende vidne fra Babi Yar. Dette er et hint til læseren om, at D. M. Thomas som litterært greb anvender en virkelig øjenvidneskildring. Med hensyn til det paradoksale i at have så udførlig en note om gælden til Freud, så retfærdiggøres dette – ifølge læserbrevsskribenten – af at gælden til Freud vitterlig er meget større. Uden inspirationen fra Freud ville D. M. Thomas aldrig have fået idéen til *The White Hotel*.⁸ Gælden til Kuznetsov er derimod

”bare” et spørgsmål om copyright – altså udelukkende noget med at søge en formel tilladelse til at genbruge et stykke tekst. Og hvis Kuznetsovs forlæggere ikke havde givet tilladelsen, kunne D. M. Thomas blot have brugt øjenvidneskildringer fra en anden massakre.⁹

Foranlediget af denne læserbrevsudveksling inviterede *Times Literary Supplement* den efterfølgende uge, d. 9. april 1982, en række litteraturkritikere til at diskutere de teoretiske implikationer af plagiater. Det mest interessante og flamboyante synspunkt blev fremført af den amerikanske professor i litteratur, Harold Bloom. Bloom er kendt for at anskue litteraturhistorien som evindelige forsøg på genfortolkning af de største litterære værker: Biblen, Homer, Shakespeare. Derfor, som Bloom siger i sit indlæg, er der kun én mulig moralsk attitude over for plagiater i litteraturen: ”*This is that only great writers should be plagiarized. To copy second-rate authors indeed is immoral.*”

Og Bloom tilføjer: ”*The literary question in regard to supposed plagiarism therefore should always be: What is the quality of the stolen material? If it is commonplace or worse, then we ought to disapprove, and perhaps a copyright holder might contemplate legal action.*”¹⁰

I de efterfølgende uger fortsatte læserdebatten om *The White Hotel* med at rase. En professor i engelsk litteratur fra Cambridge, argumenterede for at Thomas’ ”lån” af Kuznetsovs tekst var en uansvarlig og opportunistisk brug af det dokumentariske materiale og et symptom på Thomas’ svigtende forestillingsevne.¹¹ En anden læser påpegede, at Thomas ved flere tidligere lejligheder var blevet taget i at ”låne” fra andre forfattere.¹² Atter andre tager Thomas i forsvar og påpeger de

litterære kvaliteter, der findes i hans collageagtige metode. Endelig blander D. M. Thomas sig igen i debatten og prøver nok en gang at forklare den kunstneriske mening med værket. Han konkluderer ved tørt at bemærke at: ”*I think the matter comes down to this: readers who admire *The White Hotel* think the letters attacking it silly; those who dislike the novel welcome the chance to say so and are not going to be swayed by counter-arguments.*”¹³

Hermed sluttede debatten om *The White Hotel*.

Sagen om vinder-broen i Sheffield

Det andet eksempel på en plagiatsag, kommer fra arkitektens verden og handler, som nævnt, om en bro. I 2007 udskrev Royal Institute of British Architects en konkurrence om at lave ”Sheffield Parkway Iconic Bridge” – en gangbro som skulle være Sheffield-områdets nye vartegn. Den 23-årige Tim Nørlund, som er studerende ved Århus Arkitektskole indsendte et forslag. Han gik videre til finalen og endte med i januar 2008 at vinde konkurrencen, hvor der havde været 109 indsendte forslag.

Det blev naturligvis forsidestof i Danmark, at en studerende havde vundet over etablerede arkitektfirmaer fra hele Verden. Men, som man siger, højt at flyve dybt at falde. For allerede to dage efter at Royal Institute of British Architects havde offentliggjort Tim Nørlund som vinder, meldte arkitekten Poul Ove Jensen fra arkitektfirmaet Dissing+Weitling¹⁴ sig med dårligt nyt. Poul Ove Jensen påpegede en slående lighed mellem Tim Nørlunds vinderbro og et broprojekt som Dissing+Weitling havde søsat i Qatar i august 2007. Dette blev selvfølgelig også til forsidestof i den danske presse. ”Vinderprojekt beskyldes for

at være et plagiat” lød for eksempel overskriften i Jyllandsposten.¹⁵

For Tim Nørlund var ét, at der nu florerede beskyldninger om plagiat i den danske presse; noget andet var, at han også meget hurtigt måtte forklare sig over for dommerkomiteen ved Royal Institute of British Architects. Han havde imidlertid ret god dokumentation for sin originalitet. Vinderbroen byggede nemlig på nogle idéer til en bro med en ring som pylon (altså det broelement som brobaner og kabler i en hængebro er ophængt i), som han havde arbejdet på allerede i 2006. Da Dissing+Weitling i 2007 offentliggjorde deres broprojekt i Qatar kontaktede Tim Nørlund rent faktisk også arkitektforeningen. Han blev nemlig bekymret for, om en anden bro med en ring som det bærende element kunne forhindre ham i at arbejde videre med sin bro. Svaret fra arkitektforeningen var, at ingen kunne forbeholde sig eneret på grundformer – deriblandt cirkler og ringe – og man ville ikke kunne anskue den ene bro for at være en kopi af den anden. Dommerkomiteen godtog Tim Nørlunds dokumentation og forklaringer og han forblev vinder af brokonkurrencen.

Imidlertid var historien om ”vinder-broen”, der var blevet til ”plagiat-broen”, begyndt at skabe røre i den danske presse. Nørlunds underviser på arkitektskolen tog hurtigt sin studerende i forsvar.¹⁶ Han kaldte det småligt af Dissing+Weitling at fremkomme med plagiatskyldninger. Underviseren kunne bevidne, at Tim Nørlund havde arbejdet med sin bro siden 2006. Og ingen har ret til at monopolisere brugen af cirkler i arkitektoniske værker. Desuden var der utallige forskelle på designet af de to broer: for eksempel meget forskellige bærende konstruk-

Disse eksempler på plagiater skulle gerne anskueliggøre, at plagiat ikke er en absolut størrelse. Plagiater er noget, der er til forhandling. Og der er altid en række forskellige udlægninger og tilgangsvinkler i en plagiatsag.

Tim Nørlunds flotte brokonstruktion blev beskyldt for at være plagiat, men dommerkomitéen godtog Tim Nørlunds dokumentation og forklaringer og han forblev vinder af brokonkurrencen. (Grafik gengivet med tilladelse fra Tim Nørlund)

tionsprincipper og belysning af broerne. Poul Ove Jensen deltog også i debatten og insisterede på, at han aldrig havde kaldt Tim Nørlunds bro for en kopi eller et plagiat. Han havde bare gjort opmærksom på, at de to broer var "identiske". Og han forklarede, at det havde han gjort, fordi der ellers kunne komme problemer i forhold til bygherrerne, som hver især troede, at de havde fået noget unikt.¹⁷

Herefter tog et fagblad for arkitekter, DAN-SKEARKBYG, sagen op og lod de forskellige parter komme til orde.¹⁸ Der var et interview med Tim Nørlund, hvori han forklarede, at han hele tiden havde vidst, at han havde sin dokumentation i orden. De første skitser til hans bro var blevet udarbejdet under et kursus i brobygning på arkitektskolen i 2006.

I artiklen kom det også frem, at Poul Ove Jensen havde holdt en forelæsning på arkitektskolen i forbindelse med bro-kurset i 2006, samt at han havde sørget for at understrege, at der ikke var blevet forevist elevprojekter ved den lejlighed. I øvrigt ønskede Dissing+Weitling – som Poul

Ove Jensen sagde til DANSKEARKBYG – mest af alt at lukke sagen. De følte sig fejlciteret i pressen: de havde blot været interesserede i, at der ikke skulle opstå misforståelser i forhold til bygherren af deres broprojekt.

Akademisk Arkitektforenings retsudvalg blev tillige bedt om deres kommentarer til plagiatbeskyldningerne. De beklagede, at kolleger beskyldte hinanden for plagiat i pressen, men det var ikke noget, de havde adkomst til at forhindre. En professor i strafferet redegjorde for, hvor vanskeligt det er at få rensset sit navn i sådanne sager. Tim Nørlund havde muligvis været udsat for æreskrænkelser, men for at få dette slået fast ville han være nødt til at trække Dissing+Weitling i retten. Og det ville være både bekosteligt og risikabelt for en lille studerende at stille sig op imod et stort firma. Så Tim Nørlund var nærmest at betegne som retsløs.

Og denne frustration stod Tim Nørlund tilbage med. Hvad enten han havde plagieret eller ej, så havde hans navn været indblandet i en plagiatsag. Og når han engang i fremtiden skulle ud og sam-

arbejde med arkitektfirmaer, så kunne det komme til at belaste hans troværdighed, uanset om han mente at have bevist sin uskyld. Hvorfor havde Dissing+Weitling fremført disse beskyldninger offentligt uden at tale med ham først? Beskyldningerne havde uigenkaldeligt sværet ham til. Tim Nørlund savnede en instans, der kunne give ham et stempel på, at han ikke havde gjort noget galt. Og hermed sluttede sagen – i hvert fald for offentligheden.

De måske skyldige

Disse eksempler på plagiater skulle gerne anskueliggøre, at plagiat ikke er en absolut størrelse. Plagiater er noget, der er til forhandling. Og der er altid en række forskellige udlægninger og tilgangsvinkler i en plagiatsag. Man kan producere beviser for ligheder ved at sætte i parallelle søjler, som i The White Hotel sagen. Eller man kan argumentere for, at litterære lån er en del af en litterær teknik, som D. M. Thomas og Harold Bloom påpegede; eller at ligheder kommer af, at der kun er et begrænset antal grundformer

Eller man kan argumentere for, at litterære lån er en del af en litterær teknik, som D. M. Thomas og Harold Bloom påpegede; eller at ligheder kommer af, at der kun er et begrænset antal grundformer givent – som i bro-sagen.

I forhandlingerne om hvorvidt noget er et plagiat, må det også sandsynliggøres hvem der kom først med en idé og om andre har haft adgang til at kopiere den.

givent – som i bro-sagen. Det betyder desuden altid noget hvilken hensigt, der har været med at genbruge andres arbejde, og om denne hensigt er tydeliggjort (for eksempel som litterære 'hint', i kolofonen eller som 'forfatter-note'). Den anklagedes karakter spiller også en ikke ubetydelig rolle. At nogen påpegede at D. M. Thomas tidligere var blevet taget i at 'genbruge' kunne virke inkriminerende.

I forhandlingerne om hvorvidt noget er et plagiat, må det også sandsynliggøres, hvem der kom først med en idé og om andre har haft adgang til

at kopiere den. (Hvilken bro var egentlig den første? Havde Dissing+Weitling mon set Nørlunds kursusprojekt?) Hvis vi tænker tilbage på Neal Bowers, kan man også begynde at spekulere over den skyld, som eventuelt påhviler alle udgiverne af David Sumners plagiater. Hvis Sumner var et patologisk tilfælde, ville det så ikke have været på sin plads. om nogen af tidsskrift-redaktørerne havde gjort deres arbejde ordentligt, så han kunne være blevet stoppet? Havde redaktørerne ved deres uagtsomhed gjort sig til en slags medskyldige?

Alle disse forhold er med til at udgøre en plagiatsag. Der vil altid være forskellige bud på, om der er blevet plagieret eller ej: skyldsspørgsmålet er åbent for forhandling. Hvad der imidlertid udebliver er – som Tim Nørlund til sin frustration måtte konstatere, at der træffes en endelig afgørelse i sagen. Der var ingen til at stoppe David Sumner og der var ingen til at afsige dom over D. M. Thomas og Tim Nørlund. Sagt på en anden måde: bliver man beskyldt for at plagiere, så er man fordømt til for altid at være en af de måske skyldige.

¹ I december-nummeret, 1991 af *Mankato Poetry Review*. Se Neal Bowers, *Words for the Taking: The Hunt for a Plagiarist* (Carbondale: Southern Illinois University Press, 2007 (1997))

² Neal Bowers, *Words for the Taking*, Ibid.

³ D.M.Thomas, *The White Hotel* (London: Victor Gollancz, 1981)

⁴ Anatoly Kuznetsov, *Babi Yar: A Documentary Novel*, (New York: The Dial Press, 1967 (1966)), oversat til engelsk af Jacob Guralnsky

⁶ Se note 6 på denne side.

⁵ D. A. Kenrick, 'The White Hotel' *Times Literary Supplement*, 26 marts, 1982, p. 355.

⁷ D. M.Thomas, 'The White Hotel' *Times Literary Supplement*, April 2, 1982, p. 383.

⁸ "Without Freuds' work, Thomas's whole artistic and intellectual approach would have been impossible. *The White Hotel* could not have been written." James Fenton, 'The White Hotel' *Times Literary Supplement*, April 2, 1982, p. 383.

⁹ "There were other massacres beside Babi Yar. The debt to Freud is fundamental. The debt to Kuznetsov's unique witness is contingent. Both are acknowledged as they should be." Ibid.

¹⁰ Harold Bloom, 'Plagiarism – A Symposium', *Times Literary Supplement*, April 9, 1982, p. 413.

¹¹ Davis Frost, 'The White Hotel', *Times Literary Supplement*, April 9, 1982, p. 416.

¹² Geoffrey Grigson, 'The White Hotel', *Times Literary Supplement*, April 16, 1982, p. 439.

¹³ D.M.Thomas, 'The White Hotel', *Times Literary Supplement*, April 30, 1982, p. 487.

¹⁴ Dissing+Weitling er blandt andet kendt for Storebæltsforbindelsen, Bryggebroen, DR-byen og Tuborg Havnepark.

¹⁵ *Jyllandsposten*, d. 28. januar 2008

¹⁶ *Jyllandsposten*, d. 4. februar 2008

⁶ *Babi Yar*, pp.108-9) :

"'Come on then! Let's go! Get yourselves up!' the policeman shouted. The people stood up as if they were drunk. Maybe because it was already late the Germans didn't bother to undress this group, but led them through the gap in their clothes. Dina was in about the second group. They went through the gap and came out into a sand quarry with sides practically overhanging. It was already half-dark, and Dina could not see the quarry properly. One after the other they were hurried along to the left, along a very narrow ledge. On their left was the side of the quarry, to the right a deep drop; the ledge had apparently been specially cut out for the purposes of the execution, and it was so narrow that as they went along it people instinctively leaned towards the wall of sandstone, so as not to fall in. Dina looked down and her head swam, she seemed to be so high up. Beneath her was a sea of bodies covered in blood. On the other side of the quarry she could just distinguish the machineguns which had been set up there and a few German soldiers. They had lit a bonfire and it looked as though they were making coffee on it."

⁶ D. M. Thomas, *The White Hotel*, pp. 216-17:

"'Come on then! Let's go! Get yourselves up!' the policeman shouted. The people stood up as if they were drunk... Maybe because it was already late the Germans didn't bother to undress this group, but led them through the gap in their clothes... They went through the gap and came out into a sand quarry with sides practically overhanging. It was already half dark, and she could not see the quarry properly. One after the other they were hurried along to the left, along a very narrow ledge. On their left was the side of the quarry, to the right a deep drop; the ledge had apparently been specially cut out for the purposes of the execution, and it was so narrow that as they went along it people instinctively leaned towards the wall of sandstone, so as not to fall in... Lisa looked down and her head swam, she seemed to be so high up. Beneath her was a sea of bodies covered in blood. On the other side of the quarry she could just distinguish the machineguns which had been set up there and a few German soldiers. They had lit a bonfire and it looked as though they were making coffee on it."

Kalenderen

Yderligere oplysninger om Danmarks Forskningsbiblioteksforenings arrangementer kan hentes på foreningens hjemmeside www.dfdf.dk

DF ARRANGEMENTER

Vinterinternat 2009

29. - 30. januar

Klarskovgaard. Se programmet i dette nummer

FORA ARRANGEMENTER

Forum for Registrering

Digitalisering på kryds og tværs

Middelfart 26.6.2009

Forum for Brugerservice og Markedsføring

Hvordan får vi budskabet ud?

Forår 2009

Forum for Fjernlån

Fjernlånskonference

Hindsgavl 27.-29.4.2009

Forum for Brugeruddannelse

"Library Education: Wired"

Sommerskole i samarbejde med **NORDINFOlit**

Nymindeskab sommer 2009

“Alle mine elektroniske og print abonnementer bliver leveret til tiden til alle mine brugere”

EBSCO
gør det muligt.

Ekspertise • Viden • Assistance

I vil få alt dette fra verdens førende abonnementsagent.

EBSCO garanterer for en smidig og effektiv håndtering af alle jeres print og e-tidsskrifter, e-pakker og e-bøger, takket være en længerevarende erfaring af konsortier, universiteter, forskningsinstitutter, hospitaler og selskaber.

62.000 kunder har valgt EBSCO.

Hvad vælger I?

Kontakt os i dag!
mailnordic@ebSCO.com
tlf: 80 88 33 20

EBSCO

INFORMATION SERVICES

www.ebSCO.com

EBSCO GOES GREEN

Elektronisk og print abonnementer | E-ressourcer | Databaser | E-bøger

Usability og integrated search

– Et DEFF projekt under programområdet Mødet med Brugeren

Af Birgitte Munk og Dorthe B. Sejersen

I fremtiden bliver Primo's brugergrænseflade et centralt redskab for mange brugere af Danmarks forskningsbiblioteker. Primo er platformens uafhængig og giver mulighed for at samle alle bibliotekets søgbare data ét sted. Primo har en meget hurtig søgemotor samt en brugergrænseflade med nye muligheder for brugerne – tagging, anmeldelser af bøger, visning af bogforsider m.m..

Birgitte Munk
Projektleder
Det Kgl. Bibliotek
bir@kb.dk
Dorthe B. Sejersen
Bibliotekar
ASB, Århus Universitet
dbs@asb.dk

Det Kongelige Bibliotek, Danmarks Tekniske Informationscenter, Aalborg Universitetsbibliotek og Det Administrative Bibliotek har allerede købt Primo. Det nyligt indgået KUBIS samarbejde bevirker, at 44 institutbiblioteker vil få Primo. Et antal større biblioteker, bl.a. Arkitektskolens Bibliotek, Danmarks Designskoles Bibliotek og Farmaceutisk Bibliotek kunne forventes at overveje at indføre Primo i den nærmeste fremtid.

På den baggrund blev der udformet en ansøgning til Danmarks Elektroniske Fag- og Forskningsbibliotek (DEFF) med titlen "Usability og integrated search" med henblik på at gennemføre en usability undersøgelse af Primo's brugergrænseflader.

Med i projektet var Ålborg Universitetsbibliotek og ASB Bibliotek Handelshøjskolen i Aarhus samt Det Kongelige Bibliotek. Alle projektets deltagere står foran eller overvejer som en mulighed at implementere Primo.

Hvorfor lave en usability undersøgelse af Primo's brugergrænseflader

Bibliotekerne går i stigende grad væk fra den tidligere tankegang om at tilgængeliggøre forskellige datakilder i forskellige (søge)systemer med individuelle grænseflader. Denne løsning var dikteret af begrænsede tekniske muligheder. Integrated search systemer åbner op for en langt mere brugervenlig samsøgning på tværs af mange forskellige databaser.

- Usability i et integrated search system er især vigtig, fordi de blandede data fra forskellige databaser skal præsenteres for brugerne på en overskuelig måde, der gør det nemt at navigere i informationen. Selv det bedste integrated search system er intet værd, hvis ikke brugerne i brugergrænsefladen kan finde frem til den ønskede information.

- Dialogen skal være så effektiv som mulig, fordi brugergrænsefladen til bibliotekernes søgesystemer anvendes mange gange dagligt.
- Effektiv brugerbetjening bør være en del af bibliotekernes image.
- Brugervenlighed er en kritisk succesfaktor. Det er derfor et mål for bibliotekerne at have selvforklarende og intuitive søgesystemer.
- Interface til bibliotekernes søgesystem er et konkurrenceparameter. Brugerne ønsker let navigation og gennemskuelighed i grænsefladen.
- Brugervenligheden overfor målgruppen skal styrkes. Herunder forståelighed, effektivitet og oplevelse, samt struktur, navigation, konsistens, arbejdsgange, tekster, knapper og kommandoer.
- Et fælles grundlag at diskutere ud fra bliver etableret.

Kort om undersøgelsen

Den 27.-30. maj 2008 gennemførte Det Kongelige Bibliotek i DEFF regi en usability undersøgelse af søgeværktøjet Primo.

Testene foregik hos firmaet Snitker & Co., som er specialister i usability. Deres usability lab med énvejsspejl gjorde det muligt for projektdeltagerne at overvære testene.

Testene blev gennemført efter tænke-højt-metoden – en kvalitativ metode, hvor testdeltagerne bliver bedt om at tænke højt, mens de interagerer med systemet, der testes. Hver testseance bestod af et for-interview, opgaveløsning og et efter-interview.

Der blev gennemført 11 tests á 1,5 timer, hvor testdeltagerne én ad gangen løste opgaver i Primo og snakkede med en testleder undervejs.

Testseancerne tog udgangspunkt i en spørgeguide med testopgaver, som blev udarbejdet på baggrund af input fra de involverede biblioteker.

Et par af de første opgaver blev udarbejdet af deltagerne selv for at sikre, at nogle af opgaverne var relevante for brugerne.

I usability undersøgelsen deltog repræsentanter for forskningsbibliotekernes kernebrugere:

- 5 studerende
- 3 ph.d. studerende
- 3 forskere

Spredning i køn, fag (naturvidenskab, humaniora og samfundsvidenskab) og erfaring med REX blev tilstræbt. Interessant nok viste det sig, at de problemer, der blev afdækket i undersøgelsen, gik på tværs af målgrupperne. Dvs. deltagerne oplevede overordnet betragtet de samme problemer, uanset hvilket segment af målgruppen de tilhørte.

Undersøgelsens afsluttende rapport giver konkret dokumentation for, hvordan brugerne arbejder med Primo's brugergrænseflade. Alle deltagerne blev video filmet og efterfølgende blev videoen redigeret efter emner, således at man kan se, hvordan brugerne agerede ved f.eks. artikel søgning.

Selve indholdet i Primo indgik ikke i testen. Hele fundamentet for Det Kongelige Biblioteks Primo er datagrundlaget, og selve indholdet og indekseringen af dette er naturligvis ekstremt vigtig for den senere anvendelse af produktet.

Usabilitytesten indikerer dog nogle af udfordringerne ved at få et samsøgningsværktøj som Primo til at formidle et stort og alsidigt biblioteks ressourcer via brugergrænsefladen.

Hovedkonklusioner

For projektdeltagerne blev de mange timer brugt bag énvejsspejlet en øjenåbner, hvor man kunne iagttage testpersonernes vanskeligheder, frustrationer, men også begejstring. De timer blev meget værdifulde for det videre arbejde med Primo og gav også inspiration til fremtidige løsninger.

Selve usability testen har givet værdifuldt input til f.eks. navngivning, ordvalg, navigation og design af brugergrænsefladen. Det grafiske design fik ros for de rolige og "lidt kedelige farver". Det var tydeligt, at deltagerne mente, at forskningsbibliotekers visuelle look skal udstråle seriøsitet og autoritet.

Ordvalg er vigtigt for brugerne. Alle, der har haft publikumsvagter, véd dette, men der er nogle gange en tendens hos teknikere til at undervurdere vigtigheden af, hvad man kalder funktioner i en brugergrænseflade. Usabilitytesten viste med al tydelighed, at der stadig er meget at arbejde med. F.eks. havde alle deltagere problemer med en så fundamental ting, som at bestille en bog. Grunden til dette var, at der ud for hver bog stod "På hylde", hvor der skulle bestilles. Denne tekst blev straks rettet til "Bestil", så er der ikke noget at tage fejl af.

Udtrykket: "kan være tilgængelig" fik drøje hug. Enten er materialet tilgængeligt eller også er det ikke. Som en testdeltager sagde: "Er det fordi, I ikke selv ved det?" en bemærkning der efterfølgende gav grund til eftertanke. Det almindeligt brugte udtryk "Sorteret efter relevans" blev heller ikke vel modtaget. Det var især forskerne, der ikke brød sig om dette udtryk. En forsker kom med følgende kommentar: "Hvordan kan maskinen vide, om det er relevant for mig". Et alternativ kunne være "Sorteret efter ranking" eller blot "Relevans", men let er det ikke.

At termen "post" er en biblioteksfaglig term, kan være svært fattelig, hvis man har været i biblioteksbranchen i mange år. Men en del deltagere havde faktisk problemer med at forstå, hvad en post er. En af anbefalingerne i usability rapporten er, at hvis man ikke kan undgå fagtermer eller tekniske termer, kan man lave en ordbog, der forklarer disse termer for brugerne.

Primo's facetter, der bliver brugt til at "afgrænse resultater", blev modtaget positivt af testdeltagerne, der brugte dem til at specificere og indsnævre deres søgning ved hjælp af relevante facetter. En del af testdeltagerne havde dog problemer med at finde facetterne i første omgang. En mulighed er at sætte facetterne i venstre side, ligesom Worldcat og Iowa's Primo allerede har gjort det.

Videresøgning på emneord ved hjælp af klikbare emneord og forslag til nye søgninger var ligeledes meget populært hos deltagerne.

Overraskende mange deltagere brugte "Avanceret søgning", så myten om at brugerne ikke bruger avanceret søgning, var i dette tilfælde ikke korrekt.

Integrated search

Deltagerne opdagede hurtigt muligheden for at skifte mellem forskellige materialetyper i rullemenuen. De brugte flittigt "Alle materia-

letyper" til at afgrænse f.eks. bøger og billeder. Alle 11 deltagere bemærkede og roste ikonerne, som repræsenterede de forskellige materialetyper. Alle var også glade for de små thumbnails med bogforsider, som de brugte til at genkende bøger, de havde glemt forfatter eller titel på.

Deltagerne fik som et forsøg stillet den opgave, at de skulle finde åbningstider for et af fakultetsbibliotekerne på Det Kongelige Bibliotek. Alle deltagere ledte i top menuen efter åbningstider, ingen forventede at kunne finde websider via søgefeltet i Primo. Da de til sidst fandt websiden med åbningstider, blev alle positivt overrasket. Der var bemærkninger som "det var smart, det troede jeg ikke man kunne" og "hvor google-agtigt". En bruger blev så begejstret, at han begyndte at søge efter Ishøj Biblioteks åbningstider.

Tekniske årsager er grunden til, at artikler på nuværende tidspunkt er samlet under ét faneblad i Det Kongelige Bibliotek's Primo. Testdeltagerne overså ofte fanebladet "Artikler", og set i den kontekst vil det være bedst at samle artikler med de andre ressourcer.

Integrated search – viderestilling til artikler

Som flere, der har prøvet at anvende andre typer søgningsværktøjer end Primo, muligvis har erfaret, bliver man ikke altid ledt direkte ind til fuldtekstversionen af de elektroniske artikler. Dette gælder også for Primo.

Hvorvidt det sker, afhænger fuldstændig af den enkelte artikeldatabase og de enkelte licensaftaler. Ved nogle få artikeldatabaser kommer man fra Primo direkte ind i fuldtekstversionen af den søgte artikel, uden at det er synligt for brugerne, at de ledes over i en anden database. Dette er naturligvis det optimale.

I andre tilfælde kommer man fra Primo ind på det pågældende tidsskrifts hjemmeside i den enkelte artikeldatabase. Herfra kan det være nødvendigt at foretage en helt ny søgning i den pågældende artikeldatabase efter den artikel, der netop var fundet frem i Primo.

Af ovenstående og som testen også viste, kan det godt give brugerne store problemer at navigere fra eksempelvis Primo over på den enkelte artikeldatabases hjemmeside og herfra videre til den pågældende artikel. Én testdeltager troede eksempelvis, at artikeldatabasens egen hjemmeside var forbundet med Primo, og gik ud fra, at når man gemte en artikel på artikeldatabasens egen hjemmeside, så ville artiklen automatisk blive gemt under "Dine sider" i Primo. Dette er et meget godt eksempel på den forvirring, der kan opstå hos brugerne. Noget der fremadrettet skal arbejdes videre med i udviklingen af systemerne.

Set i lyset af dette er integrated search muligheden endnu ikke ideel. Et stort issue er ejerskab til data, og dermed hvilke ressourcer, det er muligt at få inddraget, samt på hvilken måde de inddrages. Primo har taget et stort skridt i en udviklingsproces på vej mod bedre søgningsfaciliteter.

Sociale teknologier

At integrere sociale teknologier i bibliotekssøgesystemer må betegnes som en udfordring. Usability testen viste, at interessen for at brugerne selv tilføjer materialerne tags eller anmelder en bog ikke umiddelbart var stor. De fleste mente, at det var bibliotekarens job at give tags/emneord eller anmelde en bog.

Flere undersøgelser har før peget på, at brugerne ikke er så glade for at se deres bibliotek på Facebook. Vores testdeltagere var ligeledes meget konservative overfor at foretage en kobling fra det søgte i Primo til Facebook. Bemærkninger som "det er for Burger King-agtigt" og "Der må ikke gå pop i det" føg i luften

I stedet tyder meget på, at der skal sættes på, at søgeværktøjerne bliver koblet til systemer, der hører inden for samme faglige univers – det kunne være til referenceværktøjer som fx ReferenceManager, Refworks og til relevante Learning Management Systemer.

OCLC arbejder dog stadig med at udvikle widgets til Facebook. Senest i juni har de frigivet en widget, der hedder Citeme. Ved at indtaste forfatter, titel, emne og isbn bliver der automatisk generet en bibliografisk post, som kan kopieres ind relevante steder.

Det er en udfordring og en balancekunst at få brugt de mange informationsressourcer, som bibliotekerne giver adgang til, rigtigt – bibliotekerne må være, hvor brugere er, for ikke at blive glemt. Udfordringen består derfor i at udvikle widgets og applikationer, som er tidsbesparende og nyttige for brugerne.

Visuelle brugergrænseflader

På <http://beta.searchme.com/Initial.html> kan man se et visuelt lækkert bud på fremtidens søgesystem. Teknologien læner sig op af Apples utrolig populære iTunes. I stedet for websider kunne man forestille sig, at det var bogforsider, der blev vist.

Et andet søgeværktøj på markedet er Aquabrowser. Queens Library har implementeret Aquabrowser og her er det muligt, at se et spændende visuelt bud på emnesøgning (<http://aqua.queenslibrary.org/>).

Læs rapporten eller se videoklip fra testen på: <https://infoshare.dtv.dk/twiki/bin/view/MoedetMedBrugeren/UsabilityPrimo>

Erfaringer med høstning af det danske net 2005 - 2008

Af Grethe Jacobsen

I foråret 2006¹ kunne DF Revys abonnenter læse om de første erfaringer med nethøstning. Der er nu gået 3 år siden den lov, der gjorde nethøstningen lovlig, trådte i kraft og Netarkivet.dk synes, det kunne være passende med en opdatering.

Grethe Jacobsen
Førstebibliotekar
Det Kongelige Bibliotek
gja@kb.dk

Loven

Vi arbejder under Lov nr. 1439 af 22. december 2004 om pligtaflevering af offentliggjort materiale, der trådte i kraft 1. juli 2005. Loven omfatter også værker i fysisk form, radio og TV samt film, og for disse materialer er adgangen reguleret af ophavsretsloven. Vi har oprettet et særligt websted om pligtaflevering: www.pligtaflevering.dk med lovteksterne og andre relevante oplysninger, især rettet mod de borgere, der har en forpligtelse i henhold til loven.

Loven skulle revideres i folketingssamlingen 2007/08, specielt med henblik på at ændre de restriktive forhold vedrørende adgang til netarkivet, som er begrundet i, at arkivets materiale kan indeholde personfølsomme data. Da vi imidlertid endnu ikke har nogle tekniske løsninger, der kunne identificere sådanne data, er revisionen af loven udsat til folketingssamlingen 2010/11 (Lov nr. 89 af 20/02/2008 om ændring af lov om pligtaflevering af offentliggjort materiale).

Organisation

Netarkivet.dk, der tager sig af nethøstning, er en virtuel institution dannet af Det Kongelige Bibliotek og Statsbiblioteket og med en daglig leder, der hidtil har været ansat på halv tid, men fra 1. september arbejder 30 timer om ugen. Lederen refererer til styregruppen, der består af tre afdelingsledere fra Statsbiblioteket og tre fra Det Kongelige Bibliotek med ekspertise i samlingsopbygning, it-udvikling og digital bevaring. Styregruppen mødes 3-4 gange årligt og kommunikerer desuden via en intern wiki.

Den daglige leder har indtil 1. juli 2008 været Bjarne Andersen, der med sikker hånd har styret Netarkivet.dk gennem de første tre år. Bjarne

fortsætter sin tætte forbindelse til Netarkivet.dk, idet han bliver medlem af netarkivets styregruppe fra 1. oktober 2008. Ny daglig leder er Claus Lomborg, der er ansat ved Statsbiblioteket. Foruden Claus beskæftiger Netarkivet.dk i alt 20 medarbejdere (bibliotekarer, biblioteksassistenter, en medieforsker, IT-ingeniører og dataloger) fordelt på 5 ÅV, der regelmæssigt mødes enten personligt eller via videomøder.

Som hjælp til indsamlingen har Kulturministeriet udnævnt en redaktionsgruppe, bestående af fem repræsentanter fra IT-branchen, medie- og forlagsverden. Medlemmerne er beskikket frem til juni 2009, hvorefter Kulturministeriet vil udpege en ny redaktion.

Teknik

Netarkivet råder over 9 servere med Linux som system og 55 pc'er med Windows XP. Programmerne, der anvendes, er dels høstningsprogrammet Heritrix, udviklet af et konsortium bestående af Internet Archive og de nordiske nationalbiblioteker, dels webarkiveringsprogrammet NetArchiveSuite, udviklet af Det Kongelige Bibliotek og Statsbiblioteket, og som nu også anvendes af det skotske og det østrigske nationalbibliotek. Softwaren er frigivet under Open Source, hvilket betyder, at det er tilladt alle at bruge det – og bidrage til videreudviklingen.

Hvad har vi så samlet ind og hvordan?

I juli 2008 var der data på i alt 71 Terabytes (71.000 Gigabytes) i arkivet. De er indsamlet ved hjælp af de tre strategier for indsamling, der blev lagt som resultat af de pilotprojekter, de to biblioteker afviklede forud for loven af 2004. De tre strategier er:

- Tværnsnitshøstning (der fylder i alt 56 Tb)
- Selektiv høstning (9 Tb)
- Begivenhedshøstning (6 Tb)

Rent praktisk er det organiseret sådan, at Det Kongelige Bibliotek har ansvaret for tværnsnitshøstningen, Statsbiblioteket for den selektive høstning og de to biblioteker er fælles om begivenhedshøstningen.

Tværnsnitshøstning af domænet <.dk>

Formålet med denne strategi er at indsamle et billede af det danske internet, både de sider, der findes på domænet <.dk> og de sider, der findes på andre domæner (<.com>, <.org>, <.nu> etc.), men som er rettet mod et dansk publikum.

Websider, der findes på <.dk> høstes efter en liste over danske domæner, som vi har fået fra Hostmaster DK, der bestyrer DK-domænet. Da vi begyndte nethøstningen i juli 2005 var der 607.000 domæne navne, hvoraf de 479.000 var aktive. I juli 2008 var over 900.000 domænenavne, hvoraf de 660.000 var aktive. Nogle domænenavne er aliasser, dvs. henvisninger til et websted under et andet navn, fx www.detkongeligebibliotek.dk, der er et alias for www.kb.dk. Andre er navne på websteder, der er beregnet for en lukket kreds (fx Netarkivets egen wiki, der kun er for medarbejdere og ledere knyttet til Netarkivet.dk) og som derfor ikke er omfattet af pligtafleveringsloven. Endelig har en del websider kun adgang via log-in. De er ikke blevet høstet endnu under tværnsnitshøstningen. En stikprøveundersøgelse udført i juli 2008 har vist, at ca. 16 % af disse sider er omfattet af pligtafleveringsloven. Netarkivet skal nu undersøge nærmere, om disse sider kan identificeres af høstprogrammet, så de kan indsamles, uden at vi får sider, vi ikke skal have.

¹ Andersen, B. "DK-domænet i ord og tal". I: *DF Revy*, nr. 1, 2006, s. 4-7

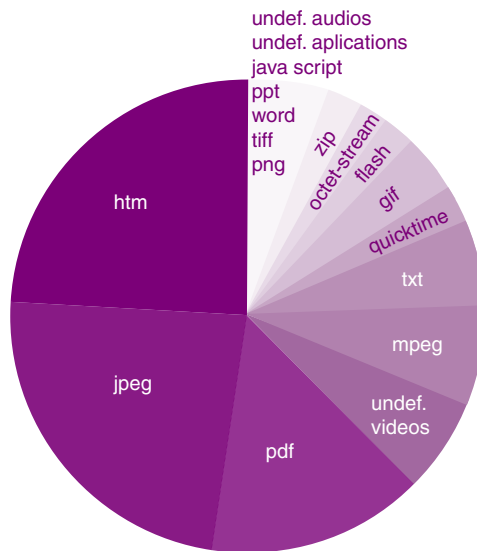
Webstederne bliver i første runde høstet op til 10 Mb, hvorved over 90 % af alle danske websteder bliver indsamlet. Dem, der er større end 10 Mb bliver så høstet op til 1 Gb. Vi har erfaret, at det går hurtigere og med færre problemer at høste i to omgange end at tage alt op til 1 Gb i første omgang. De sidste 2.400 websteder, der er større end 1 Gb, bliver manuelt gennemgået af medarbejdere i Pligtafleveringsafdelingen på Det Kongelige Bibliotek, der kontrollerer, om webstedet har indhold, der fylder mere end 1 Gb eller, om der er tale om en såkaldt "crawlertrap", dvs. en side med lænker, der sender maskinen videre til lignende sider uden indhold i en uendelighed (fx en kalender). Tilsvarende er det heller ikke heldigt, når vores høstesteprogram putter tusindvis af varer i indkøbskurven i en webshop. Når vi opdager crawlertraps, sørger vi for, at de fremover bliver blokeret, så disse sider ikke indsamles ved næste tværnsnitshøstning.

Det var planen at lave fire tværnsnitshøstninger om året. Det har i praksis vist sig umuligt, så vi har kun nået seks tværnsnitshøstninger i alt, hvilket er halvdelen af, hvad vi havde planlagt. Dette skyldes dels mangel på ressourcer (ÅV og maskiner), dels problemer med programmet. Ved at sætte flere maskiner ind, håber vi på at kunne nå tre høstninger i år og være oppe på fire næste år.

Tværnsnitshøstning – sider uden for domæne <.dk>

Loven dækker også sider uden for <.dk> og dem må vi selv finde frem. Det kan vi gøre automatisk ved at undersøge alle de sider på andre domæner, hvortil der er et link fra en <.dk> side ved hjælp af et geo-ip program. Programmet (en IP-lokalisator) kan med rimelig sikkerhed afgøre, i hvilket land et givent navn hører til. Hvis serveren fysisk befinder sig i Danmark, formoder vi, at indholdet vil være beregnet for det danske marked og indlemmer disse url'er i vores høster. I 2006 lavede vi desuden en manuel søgning i Google på danske stednavne og fagtermer, der fandtes uden for <.dk> domænet og fandt mange sider, der ligeledes blev indlemmet. Endelig har vi på vores websted, www.netarkivet.dk, en side, hvor man kan angive websteder uden for <.dk> domænet, som vi så kontrollerer og hvis indholdet er beregnet for det danske marked, bliver også disse url'er indføjet i høsteren.

Filtyper indsamlet efterår 2005²

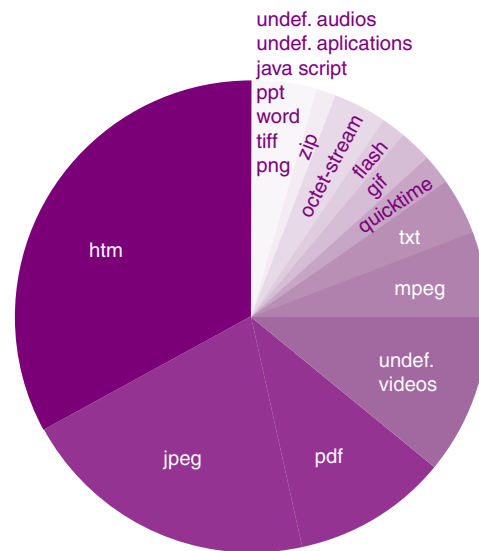

² Statistikken dækker høstede filer og diagrammet er behæftet med visse usikkerheder

Disse tre metoder har givet mere end 42.000 websteder på andre domæner, som Netarkivet for første gang høstede i foråret 2007. Disse nye domæner er større end DK-domænerne og fylder ca. 46 Mb i gennemsnit (mod ca. 16 Mb i gennemsnit for et domæne på <.dk>). Det havde vi forventet, da mange af disse websteder tilhører firmaer, der har valgt at lægge deres websted på <.com>.

Indholdet af det materiale, vi har indsamlet, er selvfølgelig meget varieret, men vi kan konstatere, at de tendenser, vi så ved den første indsamling, har holdt: de fleste websteder er stadig små (90 % er under 10 Mb), mens de store er blevet større. Internettet er blevet opbevaringssted for familien Danmarks fotoalbum, inklusive videoer. Vi kan også se en stigende tendens til, at flere og flere netsteder indlejrer materiale fra andre netsteder (fx videomateriale fra youtube.com). Det er et tydeligt resultat af Web 2.0 tendensen, der slår igennem. Hvad angår filtyper, så er det stadig htm og jpeg filer, der dominerer.

Filtyper indsamlet forår 2008

Selektiv høstning

Formålet med den selektive høstning er at indsamle sider, der ændrer sig hurtigere end tværnsnitshøstningen kan nå at fange (selv når vi kommer op på fire høstninger om året). Vi skal ifølge bemærkningerne til loven indsamle:

1. Netsteder, der fungerer som nyhedsmedie for den danske offentlighed. Hertil hører især de landsdækkende avisers og tv-stationers netsteder, de større regionale avisers netsteder, Folketingets netsted samt et mindre udvalg af nyhedsmedier
2. Netsteder, der dækker et repræsentativt udsnit af typiske netsteder, dvs. meget besøgte netsteder (fx portaler af typen netdoktor), og/eller netsteder, der repræsenterer typiske anvendelser (fx virksomheders netsteder, byportaler og kommunale portaler, netsteder, der anvendes som lokalt medie)
3. Netsteder, der er særligt karakteristiske, eksperimentelle eller unikke (fx åbne debatmiljøer, netfællesskaber, personlige sider, netkunststeder) i forhold til indhold og udtryksformer.

Da vi begyndte nethøstningen i juli 2005 var der 607.000 domæne navne, hvoraf de 479.000 var aktive. I juli 2008 var over 900.000 domænenavne, hvoraf de 660.000 var aktive.

Det er naturligvis ikke vores ønske, at Netarkivet.dk fortsat skal være så lukket, så vi arbejder i øjeblikket ad to spor, et juridisk og et teknisk, for at finde løsninger, så vi kan give generel adgang til publikum i hvert fald fra pc'er på Det Kongelige Bibliotek og Statsbiblioteket svarende til den generelle adgang alle borgere har til de trykte nationale samlinger på Det Kongelige Bibliotek – og til radio/tv på Statsbiblioteket

I bemærkningerne er også angivet, at der skal høstes ca. 80 websteder med denne strategi, og Statsbiblioteket gik straks i gang med at finde websteder, der faldt inden for disse kategorier. Kandidater til kategori 1 (nyhedsmedier) er oplagte, og danske avisers websteder blev da også hurtigt indlagt i systemet, efter vi begyndte nethøstningen. I øjeblikket indsamler Statsbiblioteket mellem 30 og 35 nyhedswebsteder. Kandidater for kategori 2 og 3 krævede flere overvejelser og især undersøgelser. Statsbibliotekets medarbejdere har vurderet flere hundrede websteder, førend de fandt frem til de i alt 82 websteder (inklusive nyhedswebsteder), der indsamles i dag. Hvert websted skal løbende vurderes, både om det fortsat skal indsamles selektivt, hvor ofte det skal indsamles og hvor mange sider af websteder, der skal indsamles selektivt, så det er en strategi, der kræver en del manuelt arbejde. Udvælgelsen af de 82 websteder er løbende blevet drøftet i møderne med Redaktionsgruppen, der også har bidraget med forslag. Derudover er webstederne fundet via aviserne og fra lister over ”mest besøgte steder” samt omtale i internetforskningen. Det skal bemærkes, at blandt de mange websteder, der har været på tale, er der adskillige, som opfylder kriterierne ovenfor, men som også har en arkivfunktion knyttet til webstedet, hvorfor informationerne fanges af tværnsnitshøstningen.

På Netarkivets websted <http://netarchive.dk/selektiveHostninger.html> kan man se en liste over de websteder, der pt. høstes hyppigt (nogle op til flere gange dagligt).

Begivenhed:

Den tredje strategi er begivenhedshøstning. Hvad er så en begivenhed i Netarkivets øjne? Det er i Redaktionskomiteen blevet defineret som noget, der:

- skaber debat i befolkningen og menes at have en betydning for Danmarks historie eller udvikling
- udløser nye websteder
- også behandles i stort omfang på eksisterende websteder

En ”begivenhedshøstning” kan være en kortvarig ekstra indsamling fra et enkelt eller nogle få domæner, eller det kan være en længerevarende indsamling, hvor høstningsfrekvensen nedtrappes, efterhånden som aktiviteten på nye websteder aftager.

Nogle begivenheder, fx et valg, er forudsigelige, men de fleste begivenheder vil ikke kunne forudsiges. Det er først, når en sådan begivenhed er i gang, dvs. når der er opstået nye websteder, når begivenheden har skabt debat, og når den behandles på eksisterende websteder, at den bliver en begivenhed i Netarkivets øjne. For at få fanget

en sådan begivenhed, så tidligt som muligt, kan det være nødvendigt at sætte høstninger i gang af en eller flere websteder, der ser ud til at blive en begivenhed. Denne høstning bliver så stoppet, hvis der alligevel ikke sker noget, der ikke bliver indsamlet af de to andre høstningsstrategier.

Den første begivenhed, vi høstede, var en af de planlagte, nemlig lokalvalgene i november 2005, som jo var af speciel betydning, idet der var valg til pladser i bestyrelsen af de nye kommuner og regioner, der opstod som følge af strukturreformen. I modsætning til valget i 2001, der blev indsamlet som et pilotprojekt, var der denne gang sket en voldsom vækst i antallet af websteder for de enkelte kandidater. Mere end 1.000 kandidater havde deres eget websted, og mange af disse sider forsvandt igen efter valget.

Den næste begivenhed var uforudset, nemlig krisen i forbindelse med Muhammed-tegningerne i 2006, hvor vi høstede danske og internationale websteder fra februar til juni 2006. Den tredje høstning, i december 2006, var afledt af strukturreformens ikrafttræden i januar 2007, idet vi høstede dels de gamle kommuners og amters websteder, dels websteder med oplysninger om overgang til ny kommune, da vi – korrekt viste det sig – forudså, at de hurtigt ville forsvinde.

Derudover har vi små begivenheder, der løbende er indsamlet, fx rydningen af ungdoms-

Den første begivenhed, vi høstede, var en af de planlagte, nemlig lokalvalgene i november 2005, som jo var af speciel betydning, idet der var valg til pladser i bestyrelsen af de nye kommuner og regioner, der opstod som følge af strukturreformen

huset i København i marts 2007 og dannelse af partiet Ny Alliance i maj 2007. En stor begivenhed i dette år var selvfølgelig valget i november 2007, hvor høstmaskiner var i gang tre timer efter, at valget blev udskrevet. Da valgrytterne begyndte tidligere på året, begyndte Det Kongelige Bibliotek og Statsbiblioteket at indsamle og opdatere listen fra forrige valg over websteder, der skulle indsamles, såsom partiernes hjemmesider og politiske debatfora. Derefter fik medarbejderne travlt med at finde frem til alle kandidaterne og undersøge, om de havde deres egne websteder, hvad de fleste havde. Nyt i valgkampen var brug af videoklip på webstederne. Her fik vi hjælp af Internet Archive til at indsamle disse klip. Også blogspots blev indsamlet, og det lykkedes os desuden at fange lidt af valgaktiviteterne på Facebook, inden de lukkede for adgangen. Det var tydeligt, at meget af valgkampen nu havde skiftet til nettet, hvor den foregik i multimedieform og med interaktion med vælgerne. Alt i alt endte valget med at fylde 2,2 Tb (2.200 Gb). Valget i 2005 fyldte til sammenligning 293 Gigabytes. En liste over begivenheder, der er høstet, kan også findes på vores websted: <http://netarchive.dk/indsamlingsDoku.html>.

Det er vigtigt at understrege, at disse tre strategier er indsamlingsstrategier – ikke samlingsopbygningsstrategier. Alt høstet materiale indgår i ét netarkiv, så fremtidige brugere kan surfe rundt på det danske net, som brugeren i dag gør det, men vi laver en liste over det, vi indsamler, og hvad der har været af problemer, (<http://netarchive.dk/heritrixVersioner.html>), så der er dokumentation for, hvordan Netarkivet er blevet opbygget, og hvad der kan forventes at være i arkivet for fremtidens brugere.

Udfordringer de næste par år

Danmark er sammen med de øvrige nordiske lande, der nu alle indsamler den nationale del af internettet, i front med denne form for pligtaflævering, men det betyder jo ikke, at vi kan hvile på laurbærrene. Vi står over for adskillige udfordringer de næste par år.

En af dem er, at den del af internettet, vi kan indsamle ifølge pligtaflæveringsloven, stiger hastigere end vores ressourcer, det gælder både indsamling, udvikling og bevaring. Det er jo en gammel problemstilling, som pligtaflæveringsbibliotekerne er inderligt bekendte med, og det forsøger vi løbende at løse.

En anden udfordring er én, vi har haft siden loven blev vedtaget, nemlig den ovenfor nævnte restriktive adgang til Netarkivet. Adgangen er pt. begrænset til forskere og ph.d. studerende og for dem er der kun adgang i forbindelse med forskning eller statistiske undersøgelser. Det skyldes, at arkivet kan indeholde følsomme persondata, og det bevirker, at arkivet falder ind under persondataloven, ifølge Datatilsynets tolkning af EU direktivet om personoplysninger (Europa-Parlamentet og Rådets direktiv 95/46/EF af 24. oktober 1995 om beskyttelse af fysiske personer i forbindelse med behandling af personoplysninger og om fri udveksling af sådanne oplysninger), uanset at de indsamlede data har været offentliggjort og for en dels vedkommende stadig kan ses på nettet.

Det er naturligvis ikke vores ønske, at Netarkivet.dk fortsat skal være så lukket, så vi arbejder i øjeblikket ad to spor, et juridisk og et teknisk, for at finde løsninger, så vi kan give generel adgang til publikum i hvert fald fra pc'er på Det Kongelige Bibliotek og Statsbiblioteket svarende til den generelle adgang alle borgere har til de trykte nationale samlinger på Det Kongelige Bibliotek – og til radio/tv på Statsbiblioteket.

Det juridiske spor går ud på at analysere lovgivningen for at se, hvordan balancen er mellem de to modstridende interesser: beskyttelse af den enkelte borger og offentlighedens behov for at få oplysninger (fx fra valgkampagner) til at beskytte demokratiet og også se på, hvordan andre lande, der indsamler internettet, har tolket EU-direktivet. En jurist fra Aalborg Universitet vil i løbet af efteråret lave et responsum herom, som vi så kan arbejde videre ud fra.

Det tekniske spor går ud på at udvikle programmer til at identificere sider med følsomme persondata, som så kan filtreres fra, når der gives generel adgang til arkivet. Det er ikke et spor, vi pt. nærer de største forventninger til, da hidtidige forsøg har vist, at det er endog meget svært at identificere følsomme persondata, fordi konteksten skal tages med. Følsomme persondata er oplysninger om en identificerbar persons racemæssige eller etniske baggrund, politiske, religiøse eller filosofiske overbevisning, fagforeningsmæssige tilhørsforhold samt oplysninger om vedkommendes helbreds mæssige og seksuelle forhold. Hvis neutrale data om en person kan sættes ind i en sammenhæng, der kan give oplysninger om ovenstående, bliver de følsomme. Vi vil fortsætte vores forsøg med at finde tekniske løsninger, når vi har fået det juridiske responsum.

En tredje udfordring, vi står overfor, er registreringen af det indsamlede. Skal vi pille enkelte værker ud og lave en manuel nationalbibliografisk registrering, eller skal vi videreudvikle værktøjer, så man kan søge på tværs i arkivet, når alle borgere i forhåbentlig ikke for fjern fremtid får adgang?

Der vil utvivlsomt dukke flere udfordringer op fremover. Det skal vi nok indvie DF Revys læsere i.

Hvert websted skal løbende vurderes, både om det fortsat skal indsamles selektivt, hvor ofte det skal indsamles og hvor mange sider af websteder, der skal indsamles selektivt, så det er en strategi, der kræver en del manuelt arbejde.

Af Jon Amundsen og Siri Falkenstrøm

Temaet for DF's årsmøde 2008 var *Fremtidens forskningsbibliotek* og i præsentationsmaterialet blev der stillet spørgsmål så som: **Hvordan udvikler vi fremtidens forskningsbibliotek, hvad er forskningsbibliotekernes eksistensgrundlag i fremtiden, samt hvilke nye roller vil forskningsbibliotekerne skulle spille?**

Jon Amundsen
Stud. DB
jokja@jokja.dk

Siri Falkenstrøm
Stud. DB
siri@falkenstroem.com

Årsmødet, der strakte sig over to dage, startede med Formandens beretning og Biblioteksstyrelsens beretning. Claus Vesterager Pedersen gennemgik Danmarks Forskningsbiblioteksforenings arbejde, han talte om DEFF og Open Access, men kom også ind på situationen på Danmarks Biblioteksskole – på bibliotekslukningen, rektorskiftet og skolens manglende fokus på forskningsbiblioteksverdenen.

Jens Thorhauge talte om udviklingsstrategien *"Fra information til viden"*. Han sagde, at bibliotekerne må udforme nogle klare strategier, der understøtte institutionernes dagsorden. Der må udformes en klar digital strategi for lettere informationsadgang, for at fremme informationskompetencen, samt for vidensregistrering og formidling. Ifølge Thorhauge går hovedparten af bibliotekernes ressourcer til uddannelse og ikke til understøttelse af forskning. Han sagde, at det er svært at få bibliotekarere til at skifte spor og spurgte til, hvordan man kunne reducere de fysiske services til fordel for de digitale, samt hvad der vil være realistisk at gøre for forskningen.

Efter de to beretninger gav Professor Derek Law fra University of Strathclyde, Glasgow et meget spændende oplæg om forskningsbibliotekernes skiftende rolle. Law sagde bl.a., at bibliotekerne er besat af at digitalisere fortiden, men vi bliver nødt til at koncentrere os om fremtiden.

Han eftersøgte et filosofisk grundlag for, hvordan bibliotekerne håndterer det digitale univers.

Biblioteker har meget stor troværdighed, når det kommer til fysiske services; brugerne har tillid til biblioteket, denne tillid må vi overføre til de digitale services, nøgleordene er kvalitet, relevans, samt adgang i stedet for opbevaring.

Det sidste oplæg på førstedagen handlede om fremtidens fysiske biblioteksrum. Knud Schultz, chef for hovedbiblioteket i Århus, fortalte om arbejdet med at designe det nye bibliotek "Multimediehuset". Oplægget var meget interessant, men vi syntes, det var lidt malplaceret. Vi havde foretrukket et oplæg om fremtidens fysiske forskningsbibliotek eller en diskussion om "Er der behov for et fysisk rum i fremtiden?"

Pete Williams fra SLAIS – University College London, indledte dag to med et oplæg om unges informationsadfærd. Han sagde bl.a., at selv om unge i dag har alt det nyeste udstyr, kan multitasking og altid er online, har de ikke mere styr på teknologi eller bedre informationskompetencer end andre. Mange unge er, ifølge Williams, meget dårlige til at formulere søgetermer, de bruger ikke avancerede søgefaciliteter og tror søgemaskinerne kan svare på spørgsmål. Når de finder noget, bliver der heller ikke brugt særlig meget tid på evaluering, mange læser kun på metadata. Williams sluttede af med at sige, at der

er behov for undervisning, men også at de unges informationsadfærd stiller store krav til bibliotekssystemerne, og at vi må forsøge at gøre disse mere tilgængelige.

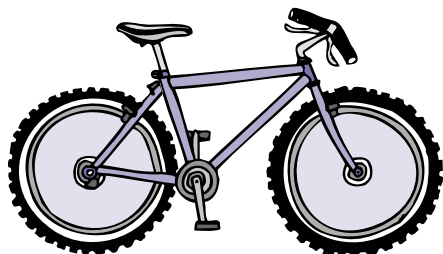
De næste 2 programpunkter omhandlede dels *"Viden til tiden 2"* – strategiplan for universitetsbibliotekerne, dels en gennemgang af de fire DEFF programgrupperes arbejde indtil nu (med tilhørende paneldebat bagefter). Vi vil ikke reddegøre nærmere for disse punkter, men blot konstatere, at der er tale om vigtige programpunkter på et DF årsmøde, da det er emner, der fylder meget i forskningsbibliotekernes arbejde.

Det sidste oplæg omhandlede WAYF (der står for Where Are You From – wayf.dk). WAYF er rollebaseret adgangskontrol mellem personers login på en forsknings- eller uddannelsesinstitution og eksterne tjenester. Idéen i sig selv er simpel, men der er tale om et smart værktøj. I et digitalt univers, hvor diskussionen om anonymitet og datasikkerhed står stærkt, er det godt at se et tiltag, der tager det seriøst kun at videregive de oplysninger, der er absolut nødvendige for at få adgang til eksterne tjenester.

Det har været spændende at følge dette årsmøde i DF, og det er godt at se forskningsbibliotekerne tage fremtiden op til debat for at styrke deres udvikling. Generelt kunne vi godt have tænkt os lige netop mere debat og idéudvikling

Biblioteker har meget stor troværdighed, når det kommer til fysiske services; brugerne har tillid til biblioteket, denne tillid må vi overføre til de digitale services, nøgleordene er kvalitet, relevans, samt adgang i stedet for opbevaring.

Derfor har forskningsbibliotekerne brug for en fuldfed legitimering, også i offentligheden, som den vigtige del af et levende forsknings- og studiemiljø de er. Denne legitimering må forskningsbibliotekerne selv skabe i stedet for at vente på, at folk ser lyset.

Bibliotek 15

frem for enkeltstående oplæg, men det ændrer ikke på, at vi har fået et meget lærerigt indblik i forskningsbiblioteksverdenen. Vi vil gerne takke Danmarks Forskningsbiblioteksforening for stor gæstfrihed i forbindelse med vores deltagelse i Årsmødet, og vil ikke afvise, at vi kommer til at beskæftige os mere med dette aspekt af vores uddannelse.

Som appendiks til vores gennemgang fra årsmødet, vil Jon nu komme med sine personlige optegnelser og iagttagelser fra og efter årsmødet:

Jon –

Jeg vil starte mine overvejelser fra årsmødet med en lille anekdote fra min tur hjem fra selv samme møde.

Jeg havde nemlig planlagt at cykle hjem (havde taget cyklen med i toget på udturen), og da jeg bor i København, ville jeg tage ruten, der er en del af to af de nationale cykelruter og således går fra Roskilde, over Greve, til Amager. Jeg tænkte, det ville være en let sag, dels at finde frem til selve ruten, men især efterfølgende at følge ruten.

Ingen af delene viste sig desværre at holde stik. For det første var der fra Roskilde centrum (som jeg noget naivt havde forventet) ingen skilt-

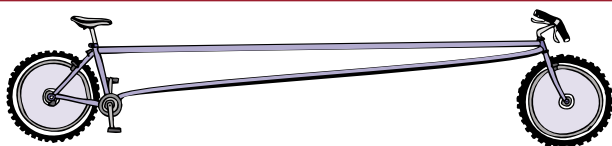
ning mod selve denne cykelrute, en mangel som turistinformationen dog kunne råde bod på ved at pege mig i rigtig retning.

Vel fremme ved den rigtige cykelrute, burde det jo nu være en smal sag at finde til Amager. Skiltningen, eller mangel på samme, betød dog, at min tur to gange blev afbrudt fra den rigtige rute og anden gang, da modvinden var blevet for meget, og vildvejen førte lige forbi Greve station, valgte jeg at afbryde min tur og tage toget i stedet.

Hvad jeg lærte af denne tur (ud over at forbedelse er en vigtig ting) er vigtigheden af skiltning, og hvor meget man lægger mærke til, når denne skiltning mangler. Som en af Laws pointer i hans oplæg lød, var en af bibliotekets problemer, at det havde fået teknologien til at virke for godt. Hér vil jeg gerne inddrage skiltningen på at ting, man tager for givet, ganske givet, vil mangle, når de ikke er der. Derfor er det ganske legitimt at spørge, hvad fremtidens forskningsbibliotek skal være – generelt og som fysisk rum. Men endnu mere brugbart, for os, er det at tale om, hvad der skal legitimere forskningsbibliotekerne i det offentlige rum. Denne diskussion er selvfølgelig indlejret i den generelle diskussion, men den burde have meget større fokus.

Nu sidder jeg og laver presseklip om forskningsbiblioteker samt forskning og uddannelse. Desværre bliver det alt for ofte presseklip om forskning og uddannelse (der dog har indflydelse på forskningsbibliotekernes virke), da der simpelthen ikke bliver skrevet om forskningsbibliotekerne. Lad os gå ud fra, at biblioteket nyder anelse hos brugere og potentielle brugere i forsknings- og studiemiljøerne (som også den studerende deltager i paneldebatten efter Laws oplæg mente). Denne anelse mangler i så fald i medierne og i offentligheden generelt, eller bliver i hvert fald ikke beskrevet.

Derfor har forskningsbibliotekerne brug for en fuldfed legitimering, også i offentligheden, som den vigtige del af et levende forsknings- og studiemiljø, de er. Denne legitimering må forskningsbibliotekerne selv skabe i stedet for at vente på, at folk ser lyset. Jeg ved fra min networking torsdag aften, at der findes mange, der brænder for deres sted og forskningsbibliotekerne generelt. Denne ildhu skal bredes ud i offentligheden, så biblioteket ikke, ligesom skiltningen, bliver anset som noget naturgivent, der først mangler, når det er væk.

15

Forskarservice – en utredning vid Malmö University

Af Maria Gullberg , Jessica Lindholm og Pablo Tapia

I mars 2008 presenterades en utredning om Bibliotek och ITs forskarservice på Malmö University. Syftet med utredningen var dels att sammanställa en nulägesbeskrivning av forskarservicen och dels att se vilka utmaningar som ligger i framtiden genom att i nära kontakt med forskarna undersöka i vilken riktning forskarservicen kan utvecklas. Utredningen kan läsas i sin helhet online¹.

Maria Gullberg
Bibliotekarie
Maria.gullberg@mah.se
Jessica Lindholm
Bibliotekarie
jessica.lindholm@mah.se
Pablo Tapia
Bibliotekarie
pablo.tapia@mah.se

I denna artikel kommer fokus att ligga på presentationen av några teman och förslag i utredningen. Utredningen har karaktären av en idékatalog med förslag av olika omfattning och på olika nivåer i organisationen. Delar av artikeln är omarbetade textdelar från utredningen.

Den metod som användes i utredningen bestod av möten i workshopform med ca. 100 forskare som representerade olika ämnesdiscipliner. Syftet med dessa workshops var att få en inblick i det informationslandskap forskarna rör sig inom samt deras behov av biblioteks- respektive IT-service..

Förutom förslag av organisatorisk karaktär blev resultatet av utredningen ett antal moduler som kan paketeras och marknadsföras enskilt eller i olika kombinationer. Vissa av modulerna existerar redan idag, medan andra befinner sig på idéplan. Av totalt 13 föreslagna modulerna kommer fem av dem att presenteras mer ingående i artikeln: fokus på forskargruppens informationsförsörjning, förbättrad datormiljö, projektverktyg, elektronisk publicering och kollaborativa verktyg. Dessa fem har det gemensamt att de innehållsmässigt är helt eller till stora delar nya koncept.

Fokus på forskargruppens informationsförsörjning

Forskarens informationsbehov och søgeadfærd är ett komplext ämne. Det finns stora skillnader mellan discipliner och även inom discipliner på hur forskare söker information och använder olika typer av resurser. Dessa skillnader gör forskare till en heterogen grupp - om man överhuvudtaget kan tala om forskarna som en grupp. Utifrån bibliotekens och IT-avdelningarnas perspektiv är det en utmaning att anpassa verksamheten, metoderna för kontakterna och den riktade information till forskare efter forskarens/forskargruppens arbetssätt.

Beträffande forskargruppens kultur och arbetsformer kan man se att forskare rör sig in och ut ur olika konstellationer och nätverk av forskare grupperade kring specifika forskningsprojekt. Den finländska forskaren Sanna Talja pekar på att informationssökning ofta genomförs som ett kollektivt och kollaborativt arbete snarare än av isolerade individer².

Hur kan då biblioteken stödja den kollaborativa sökprocessen för en forskargrupp? I utredningen diskuteras möjligheten att samarbeta eller coacha forskargrupperna till att utveckla en stra-

tegi för gruppens informationsförsörjning. Detta föreslås i utredningen ske i form av workshops med en bibliotekarie som processvejledare.

Fokus i workshopen ligger på forskargruppens gemensamma kunskap, erfarenhet av informationssökning och framförallt hur denna arbetsuppgift bäst utförs inom gruppen. Detta inkluderar också användandet av olika typer av verktyg t.ex. mind maps, projektverktyg m.m. Bibliotekets personal kan i detta sammanhang agera som processvejledare som strukturerar gruppens tankar och erfarenhetsutbyte kring den egna informationsförsörjningen.

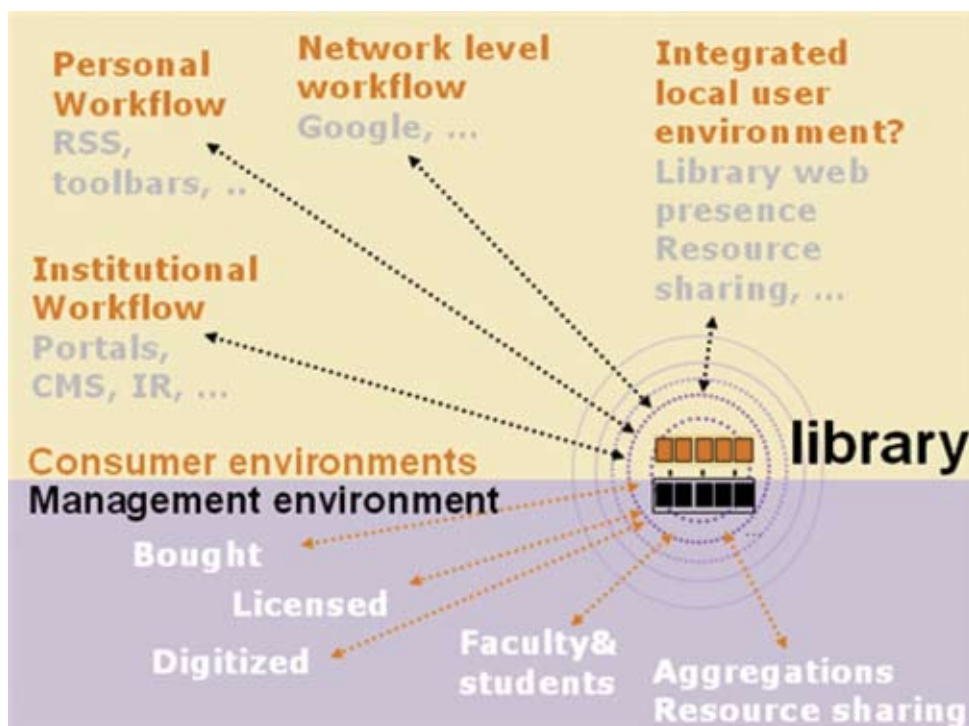
Det första momentet för forskargruppen är att med mind maps som verktyg inventera de resurser och olika vägar till information som gruppen använder. Det är ett tillfälle för gruppmedlemmarna att utbyta erfarenheter och samtidigt identifiera områden gruppen borde undersöka djupare. Det är av stor vikt att processvejledaren i detta sammanhang inte antar en normativ expertroll, utan är den som ställer de öppna frågorna och strukturerar diskussionen..

Utifrån detta första moment kan forskargruppen ta ställning till vilka andra moduler/workshops de anser sig behöva för att effektivisera

¹ Aquilonius, Elisabeth; Gullberg, Maria; Krook, Stefan; Lindholm, Jessica; Tapia, Pablo: *Forskarservice - en utredning om Bibliotek och ITs verksamhet riktad mot högskolans forskning*, 2008. <http://hdl.handle.net/2043/6118>

² Talja S. (2002) *Information sharing in academic communities: Types and levels of collaboration in information seeking and use*. <www.uta.fi/~lisaka/Taljaic2002_konv.pdf> (27. 10. 2008)

Syftet med dessa workshopas var att få en inblick i det informationslandskap forskarna rör sig inom samt deras behov av biblioteks- respektive IT-service.

Figur 1. Dempsey, Lorcan <http://orweblog.oclc.org/archives/001379.html>

gruppens interna arbete. Det kan handla om t.ex. genomgångar av fackspecifika databaser, användningen av referenshanteringsprogram eller elektronisk publicering.

Processvejledarrollen ställer höga krav på bibliotekarien som pedagog och vejledare och öppnar upp nya professionella möjligheter. Rollen handlar till stor del om att fungera som en katalysator för gruppen genom att ställa frågor och strukturera diskussionen och sedan ta ett steg tillbaka och låta gruppen definiera och utveckla en strategi. Rollen kräver att biblioteken arbetar med att definiera denna roll och detta arbetssätt. Men det finns med stor säkerhet andra kompetenser inom lärosätet som kan bidra till att utveckla detta koncept.

Förbättrad datormiljö och toolbar

Forskarnas behov av och stöd av IT-personalen på ett lärosäte är en annan viktig pusselbit. Forskarna i utredningen uttrycker ett behov av ett närmare samarbete kring nya programvaror. När nya programvaror installeras av den enskilda medarbetaren finns det alltid en risk att andra program inte uppträder som de skall, p.g.a.

avhängigheter och andra beroenden. Det är en relativt omfattande uppgift för IT-avdelningar att få inblick i vilka verktyg, program och tjänster som bäst lämpar sig för en effektiv forskarservice. Denna modul skulle ge möjligheter att strukturerat diskutera programvarufrågor och de datorkonfigurationer som används för olika personalkategorier på ett lärosäte. Frågan om datorkonfigurationernas "öppenhet", t.ex. vad användaren själv kan installera och ändra är en del av denna diskussion.

En annan aspekt av användarens IT-miljö är framvisa tjänster genom toolbars och widgets kopplat till webb användning. Från bibliotekets sida kan t.ex. anpassade toolbars till bibliotekets databaser skapas. Syftet är att underlätta för användarna genom att ha snabba och effektiva vägar till de mest använda resurserna och att anpassa sig till de nya sökbeteenden som brukarna utvecklar. Det är viktigt att våra tjänster kan placeras in i den kontext där användarna befinner sig. En inspiration i sammanhanget har varit Guus van den Brekels föredrag på en konferens 2007 kring begreppet "getting in the flow"³. Van den Brekel hänvisar till Lorcan Dempseys

resonemang om "consumer environments" och kopplingen eller kanske snarare avsaknaden av koppling till bibliotekens resurser.

"Increasingly, we want to represent resources in a variety of other workflows...Libraries need to focus more attention on reconfiguring library services for network environments."⁴

Projektverktyg

Forskarnas behov av att kunna använda projektverktyg för att organisera arbetet i projekt är intressant att utforska. Bibliotek och IT vid Malmö University tillhandahåller för närvarande inte support på något projektverktyg. Ett learning management system (LMS) existerar men har begränsad funktionalitet för större projekt och deltagarinteraktion. Frågan är hur det går att tillfredsställa behovet av mer renodlade projektverktyg, som hanterar t.ex. deadlines, Gantt-scheman m.m. för mer komplexa projekt med partners vid olika institutioner och med inbördes beroenden av deliverabler etc.

Ett ökat samarbete under forskarnas projektarbete skulle vara värdefullt, i syfte att vara mer delaktigt när arbetet utformas. Som bibliotekarier kan vi medverka kring t.ex. informationssökning och informationsstrukturer inom projekten – som IT-personal finns såväl möjligheter att få användning för de verktyg vi vill erbjuda, samt medverka kring teknisk utveckling.

I en initial fas handlar det för biblioteken och IT-avdelningarna om att lokalisera och testa projekthanteringsverktyg som passar för forskningsprojekt.

Beslutsstöd kring publicering, Open Access

Flertalet forskare publicerar sig och häri finns flera aspekter där bibliotekspersonal och forskare har gemensamma intressen.

Forskaren har i olika grad behov av att synliggöra sin forskning – till sina studenter, branschkollegor, forskarkollegor och/eller media/allmänhet, att redovisa den till administrativ hantering för kvantitativ och/eller bibliometrisk analys. Biblioteken har ofta ansvaret för att tillhandahålla digitala arkiv och för att erbjuda forskningspublikationer fritt tillgängligt på webben.

I takt med krav på *Open Access* till forskarens forskningsresultat, inte krav enbart utifrån biblio-

³ http://kib.ki.se/kibkonferens/2007/presentations/vandenbrekel_getting-in-the-flow.pdf (2008-10-27)

⁴ <http://orweblog.oclc.org/archives/001379.html> (27.10.2008)

Det finns stora skillnader mellan discipliner och även inom discipliner på hur forskare söker information och använder olika typer av resurser. Dessa skillnader gör forskare till en väldigt heterogen grupp om man överhuvudtaget kan tala om grupp.

Det är en relativt omfattande uppgift för IT-avdelningar att få inblick i vilka verktyg, program och tjänster som bäst lämpar sig för en effektiv forskarservice.

tektets önskemål om tillgång till forskning, utan alltmer från nationella myndigheter och olika forskningsfinansiärer, ökar behovet av att som bibliotekspersonal närma sig "the flow", det naturliga arbetsflödet kring forskarens publicering och i viss mån redan i skrivarbetet.

Malmö University Electronic Publishing (MUEP) är universitetets digitala arkiv och administreras och utvecklas primärt av Bibliotek och IT. Modulen kring publicering berör MUEP, men även de steg som föregår egenarkiveringen: referenshantering, publikationsskabeloner, avtal kring Open Access-publicering, embargo och licenser etc.

Social och Open Source Software, kollaborativa IT-verktyg

Idag talar man om social softwares⁵, som ett uttryck för webbaserade program som låter användarna interagera och dela information mellan sig. Det finns en uppsjö olika program där t.ex. referenshantering, ordbehandlingsprogram och bokmärkestjänster skulle kunna vara intressanta för forskare att använda sig av i större utsträckning. Denna modul adresserar denna fråga.

Inom begreppet social software talar man desutom om collaborative software. De kollaborativa verktygen är användbara i nätverksbaserade organisationer eller projektgrupper. Verktygen bör ses som informationsförmedlare som kan öka och underlätta kunskapsbyggandet hos individer eller hos en organisation. Förslagsvis bör forskarna bli uppmärksamma på kollaborativa program så som exempelvis Google Docs och Spreadsheets⁶ och Zoho⁷.

⁵ <http://en.wikipedia.org/wiki/Collaborative_software> (27.10.2008)

⁶ Google Docs and Spreadsheets <<http://docs.google.com>> (27.10.2008)

⁷ Zoho <www.zoho.com> (27.10.2008)

En närliggande kategori verktyg kännetecknas av att de istället utvecklas kollaborativt och tillgängliggörs som öppen källkod (Open Source). I sig kräver dessa verktyg inte ekonomiska resurser vad gäller hantering av licenser och avtal, utan snarare resurser i form av den egna personalens kompetens och insatser med att förstå teknik, användbarhet och finesser med dessa program. Samordning på lärosätetsnivå.

Samordning på lärosätetsnivå

En fråga av strategisk vikt för ett lärosäte är samordningen av den service och de tjänster som forskarna har behov av, över organisationsgränserna. Det är viktigt att de olika aktörer som är involverade i den infrastruktur som erbjuds forskarna samarbetar och ser helheten. Forskarservice bedrivs av biblioteken, IT-avdelningarna, forskningskoordinatorer, jurister och sagsbehandlare m.m. Ett ökat samarbete med fokus på att kvalitetssäkra, synliggöra och marknadsföra de resurser som finns inom organisationen för forskarna är önskvärt av två anledningar:

- Kvaliteten totalt för den service och de tjänster som står till forskarnas förfogande ökar genom att de enskilda aktörerna får kunskap om vad de andra funktionerna bidrar med innehålls- och kompetensmässigt. Nya samarbeten och kopplingar mellan aktiviteter kan uppnås.
- Ett ökat samarbete kan också resultera i trycksaker eller webbinformation som är gemensam eller gemensamma presentationer som underlättar för forskaren att se helheten av möjligheter.

En samordning kan även få den effekten att lärosätet utvecklar en strategisk kompetens- och kvalitetsutveckling av den totala organisationen för forskarservice inklusive identifikationen av svagheter inom organisationen och avsaknaden av viktig kompetens.

Denna infrastrukturella aspekt utforskades inte på lärosätetsnivå i utredningen utan fokus var på samordningen inom Bibliotek och IT-organisationen. Nästa steg är att se på samordningsmöjligheterna i detta större perspektiv.

Avslutning

Vi kan konstatera att arbetet med utredningen har givit oss möjlighet att tillsammans med forskarna analysera och identifiera koncept som kommer att vara centrala för morgondagens forskarservice på Malmö University. Förhoppningsvis har vi lyckats placera oss något närmare "the users' (work)flow". Men den är ständigt i förändring och detta utgör den största utmaningen för oss alla.

Referenser

Aquilonius, Elisabeth; Gullberg, Maria; Krook, Staffan; Lindholm, Jessica; Tapia, Pablo: *Forskarservice – en utredning om Bibliotek och ITs verksamhet riktad mot högskolans forskning*, 2008. Tillgänglig (elektronisk) PDF-format: <<http://hdl.handle.net/2043/6118>>

Dempsey, Lorcan <http://orweblog.oclc.org/archives/001379.html>

Talja Sanna, *Information sharing in academic communities: Types and levels of collaboration in information seeking and use*, 2002. Tillgänglig (elektronisk) PDF-format: www.uta.fi/~lisaka/Taljaaisic2002_konv.pdf

van den Brekel, Guus, *Getting in the Flow! How libraries can adapt to changing users and environments*. Föredrag på Karolinska institutets Medicinska bibliotekskonferens 2007. Tillgänglig (elektronisk) <http://kib.ki.se/kibkonferens/2007/presentations/vandenbrekel_getting-in-the-flow.pdf>

Det är viktigt att de olika aktörer som är involverade i den infrastruktur som erbjuds forskarna samarbetar och ser helheten.

Nye veje for forskningsbibliotekerne? – Conference Management Systems

Af Heidi Drasbek Martinussen, Helle Damgaard, Kirsten Suhr Jacobsen og Jette Thise Pedersen

Forskningsbibliotekernes hovedopgaver har i de seneste år gennemgået en udvikling, hvor opgaver som blandt andet e-publicering og forskningsstøtte er blevet en del af fagområdet – og med forskningsstøtte også systemer til håndtering af videnskabelige konferencer.

Heidi Drasbek Martinussen
Systembibliotekar
Danmarks Tekniske Informationscenter
hem@dtic.dtu.dk

Kirsten Suhr Jacobsen
Konference konsulent
CBS Bibliotek
ksj.ii@cbs.dk

Helle Damgaard
Webmaster
CBS Bibliotek
hda.lib@cbs.dk

Jette Thise Pedersen
Bibliotekar
Aalborg Universitetsbibliotek
jtp@aub.aau.dk

Et igangværende DEFF projekt under programgruppen Informationsforsyning ser nærmere på disse systemer og kortlægger hvilke fordele og ulemper, der kan være ved de forskellige typer systemer. Projektet hedder Konferencesystemer – systemreview og pilotprojekter. Det blev ansøgt i vinteren 2007 og startede op i starten af 2008. Der er bevilliget et tilskud fra DEFF på 350.000 kr. til at foretage review af 21 systemer og efterfølgende at køre pilotprojekter på de 3 systemer, der synes bedst egnet til forskningsbibliotekerne. Projektet er et samarbejde mellem CBS Bibliotek, Danmarks Tekniske Informationscenter og Aalborg Universitetsbibliotek. Der foretages systemreview af 7 systemer i hver organisation og der køres pilotprojekt på ét system i hver organisation.

Hvad kan forskningsbibliotekerne bruge projektets resultater til?

Mange forskningsbiblioteker går i disse år over til at fokusere i langt højere grad end tidligere på forskningsstøtte. For eksempel i form af forskningsregistrering (eg. PURE systemet/Orbit) og institutional repositories. Konferencsupport falder naturligt ind som en del af en sådan forskerstøtte. Konferencsupport er endvidere en god måde at komme tættere på universitetets

forskere og administrative personale. På større universiteter kan det ofte være svært at få kontakt til kollegerne på campus, med mindre man har et konkret samarbejdsprojekt eller er supportfunktion for f.eks. forskningsregistrering.

Biblioteket kan tilbyde konferencsupport på flere niveauer. For et forskningsbibliotek vil det være naturligt at fokusere på den akademiske del af konferencen samt styringen af indlæg og publikationer. Der kan være tale om udelukkende teknisk support på det konferencesystem, der stilles til rådighed eller en mere konsulentpræget ydelse, hvor biblioteket påtager sig arbejdet med opsætning af konferencehjemmeside, timetable, registration form osv. i konferencesystemet. Man kan også overveje support til projektstyring og fundraising, måske også økonomistyring.

Hvilken type konferencesystem skal man vælge?

Man skal primært overveje følgende behovs-aspekter:

1. Er der behov for et review system, et registrerings- og betalingssystem eller et system, der supporterer alt i forbindelse med konferencen? Hvis der i organisationen er tradition for at alle hjemmesider skal ensrettes hvad angår udseende, hvis man har en velfunge-

rende hjemmeside, som også kan benyttes til konferencer eller hvis man allerede har en online betalingsløsning, vil der måske kun være behov for et konferencesystem, der håndterer review processen.

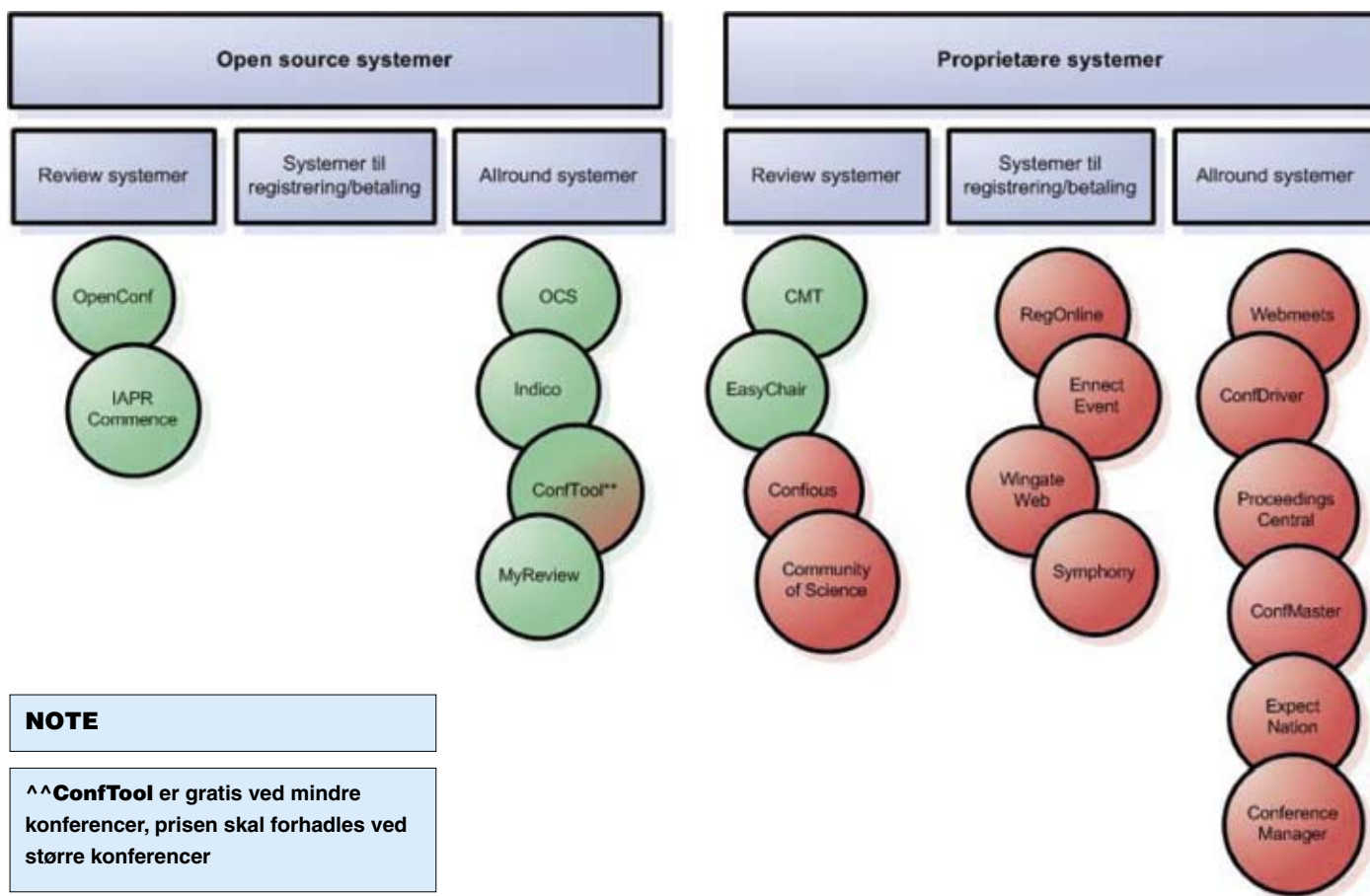
2. Skal man vælge et Open Source system eller et proprietært system?
3. Vil man drive/udvikle systemet selv eller skal det hostes?
4. Økonomi – hvad har man råd til?

Skal man vælge et open source eller et proprietært system?

Når man skal vælge mellem Open Source og proprietære systemer, er det vigtigste at fokusere på, om man har behov for at ændre eller udvikle/få udviklet systemet. De fleste Open Source systemer i dag er ligeså stabile og udviklede som proprietære systemer.

Et eksempel på et konkret behov for udvikling er online betaling. Alle de testede systemer, som indeholder online betaling, benytter PayPal som betalingssystem. Da det er et amerikansk system, supporterer det udelukkende internationale betalingskort. Herudover er det et problem, at den enkelte overførsel ikke får tilført et unikt id, så det er muligt at spore, hvilken konference den kommer fra. Hvis man bruger et open source

Der kan være tale om udelukkende teknisk support på det konferencesystem, der stilles til rådighed eller en mere konsulentpræget ydelse, hvor biblioteket påtager sig arbejdet med opsætning af konferencehjemmeside, timetable, registration form osv. i konferencesystemet.

NOTE

^^**ConfTool** er gratis ved mindre konferencer, prisen skal forhandles ved større konferencer

GoMeetNow var ligeledes blandt det undersøgte systemer, men da det viste sig at være et videomedie værktøj, faldt det udenfor projektets rammer.

system, er det muligt selv (eller at få andre til) at kode en tilføjelse/ændring, således at man kan bruge de danske betalingssystemer PBS eller DIBS. Dette er for eksempel gjort for Indico, som er integreret med PBS.

Drive selv / udvikle selv

Alle de proprietære systemer, vi har set på, er hostede, dvs. man kan ikke købe et proprietært system og køre det hos sig selv.

De fleste Open Source systemer kan man enten drive selv eller man kan vælge at få det hostet – oftest for et begrænset beløb, afhængig af hvilken type support, man ønsker.

Hvis man vil udvikle selv, få udviklet nye funktionaliteter eller få rettet i eksisterende funktionaliteter bør man vælge et Open Source system. Om drift og udvikling ligger hos en selv eller hos et eksternt firma afhænger naturligvis af, hvilke ressourcer man har i organisationen – om man har teknisk personale til at installere systemet, opdatere det løbende og rette eventuelle fejl.

Økonomi

De fleste Open Source systemer er gratis. Der findes dog enkelte undtagelser som for eksempel ConfTool (ConfTool er gratis ved mindre kon-

ferencer, mens prisen skal forhandles ved større konferencer).

De proprietære systemer er oftest meget dyre. I mange tilfælde oplyses prisen ikke, men er en forhandling. Som eksempler kan nævnes allround systemerne Proceedings Central og Expect Nation.

- Proceedings Central (License fee \$1.500-\$2.500/system, Configuration fee \$1.750-\$2.500/system, Submission fee \$15/submission)
- Expect Nation (\$3.000-\$30.000 + \$1.500-\$3.000 pr ekstra event)

Systemreviewet

Den første opgave i projektet bestod i at klarlægge hvilke conferencesystemer, der findes på markedet, udvælge en række forskellige systemer og til at starte med foretage en overordnet kategorisering. Ovenfor vises den overordnede kategorisering af de undersøgte systemer. Systemerne er delt op i Open Source vs. Proprietære systemer, og igen underinddelt i Review systemer, Systemer til registrering/betaling og Allround systemer. Herudover har systemerne fået tildelt farven grøn hvis de er gratis at benytte, og farven rød hvis der opkræves betaling for anvendelsen.

Efter den overordnede kategorisering påbegyndtes det egentlige systemreview, hvor systemerne blev kigget efter i sømmene – både brugsmæssigt og teknisk set.

Systemerne blev vurderet ud fra en på forhånd specificeret liste af kriterier, hvor der blev defineret en række hovedområder. Formålet med de enkelte hovedområder beskrives nedenfor:

- *System/version* – en overordnet beskrivelse af systemets navn, hvem der har udviklet det, om det er Open Source og hvis ikke, hvilken pris der er tale om.
- *Tekniske specifikationer* – en beskrivelse af hardwarekrav, systemkomponenter, programmeringssprog, om systemet har tilknyttet en database, hvilke standarder systemet bruger osv.
- *Funktionalitet: planlægning af konferencen* – en beskrivelse af de funktioner systemet tilbyder til planlægning af konferencen før afholdelse, f.eks. mulighed for opbygning af konferencehjemmeside, timetable, registration form, online betaling og peer review proces.
- *Funktionalitet: selve konferencen* – en beskrivelse af de funktioner systemet tilbyder under afholdelsen af konferencen. F.eks. automatisk generering af navneskilte til deltagerne,

mulighed for lagring af PowerPoint præsentationer og andet materiale i systemet, udtræk af diverse deltagerlister fra systemet samt live meddelelser til deltagerne gennem systemet.

- *Funktionalitet: efter konferencen* – en beskrivelse af de funktioner systemet tilbyder efter konferencen. Det kan f.eks. være lagring af diverse materialer, upload af papers, rettighedsstyring til læsning af papers/proceedings samt mulighed for diskussion af de publicerede papers og afholdte oplæg.
- *Arkivering* – en beskrivelse af om systemet tilbyder arkivering og i hvilket omfang dette tilbydes – mht. hvor lang tid materialet kan arkiveres, hvilke materialer der kan arkiveres og om der er mulighed for genfindning af materialerne, herunder om de opbevares i en database og hvordan metadata håndteres.
- *Brugervenlighed* – en beskrivelse af systemets brugervenlighed, som er differentieret på systemadministrator, reviewers, konferencearrangører og konferencedeltagere.

Detaljerede beskrivelser af alle systemerne kan findes på projektwikien her: <https://infoshare.dtv.dk/twiki/bin/view/ConferenceSystems/System-Review>.

Pilotprojekterne

De systemer, der blev vurderet som bedst egnede til at administrere på forskningsbibliotekerne, er nu gået videre til den næste fase i projektet – pilotprojekterne. Det drejer sig om Indico, Open Conference Systems (OCS) og Proceedings Central. Ved pilotprojekterne tester en konference om systemet lever op til de behov, der opstår ved afholdelsen af en større videnskabelig konference. På Indico bliver systemet testet med en live konference, mens Proceedings Central bliver testet med en tidligere afholdt konference. OCS bliver primært testet med en live konference, dog bliver abstract delen testet med en tidligere afholdt konference.

Indico og OCS er Open Source systemer, mens Proceedings Central er et hosted proprietært gebyrbelagt system. Disse tre systemer blev valgt fordi de understøtter hele processen. Herudover så vi også på, hvor systemerne var udviklet og af hvem – om der var tale om et enmandsfirma eller en stor koncern som f.eks. Thomson Reuters (udviklerne bag Proceedings Central). Alle tre systemer har således en solid struktur bag sig.

Samlet kan man sige om alle tre systemer, at de stort set tilbyder alle funktioner i forbindelse med konferencesupport – registrering af konferencedeltagere, online betaling, timetable opbygning, peer review proces, design af navneskilte, mailtemplate system og mulighed for filupload, PowerPoints præsentationer, diverse dokumenter

Indico

Fordele

registreringsformularen kan nemt tilrettes
mulighed for ekstra menupunkter og ekstra sider
mulighed for evalueringsformular og statistik på evaluering gratis

Ulemper

design kan kun minimalt tilpasses
opdateringer af systemet er besværlige
meget begrænsede muligheder for roller og rettigheder
support begrænset/langsom
mangler et veletableret community
mangelfuld dokumentation

Open Conference Systems – OCS

Fordele

nemt at ændre design, også for enkelte konferencer (via stylesheets)
meget differentierede roller / rettigheder
mulighed for gentagne / årlige konferencer
step by step opbygning af konferencensite
mange sprog
support forum og bruger diskussionsforum
mange brugere
gratis

Ulemper

registreringsformularen kan ikke tilpasses
ikke umiddelbar mulighed for ekstra sider / menupunkter
besværligt at oprette enkeltstående konferencer, da systemet er bygget op om årlige konferencer

Proceedings Central

Fordele

registreringsformularen kan nemt tilrettes
evalueringsformular
meget kan tilpasses via administrationsmodulet
step by step opbygning af konferencensite
brugervenligt
mulighed for gentagne/årlige konferencer
god support og dokumentation

Ulemper

ikke mulighed for ekstra sider og menupunkter
Ingen mulighed for at ændre i systemet /lave ekstra funktionalitet
Ingen mulighed for at køre systemet selv
prisen

osv. Vi vil i det følgende fremhæve en række fordele og ulemper ved de enkelte systemer:

Fremtiden for projektet

Projektet afsluttes ved årsskiftet 2008/2009 og der afholdes en workshop med præsentation af resultaterne i januar 2009. Ved denne workshop vil der blive inviteret interessenter fra universiteterne, forskningsbibliotekerne, medicinalindustrien samt diverse forskningsmiljøer og politiske organer.

Der vil være oplæg om, hvordan et conference management system kan være med til at styre processen omkring at arrangere en større videnskabelig konference. De tre systemer benyttet ved pilotprojekterne vil blive præsenteret. På workshoppen vil der ligeledes blive taget initiativer hen imod at starte et dansk community omkring det conferencesystem, som projektet ender med at anbefale.

Mere info om workshoppen vil blive meldt ud på Forskbib maillisten, ligesom man løbende vil kunne finde mere info på projektets wiki: <https://infoshare.dtv.dk/twiki/bin/view/ConferenceSystems>

Links og referencer

Projektets wiki kan findes her: <https://infoshare.dtv.dk/twiki/bin/view/ConferenceSystems>

Links til conferencesystemer:

- Proceedings Central www.scholarone.com/products_proccentral_aboutPC.shtml
- Indico <http://cdsware.cern.ch/indico/>
- Open Conference Systems <http://pkp.sfu.ca/?q=ocs>
- CMT <http://cmt.research.microsoft.com/cmt/>
- Community of Science Abstract Management System <http://ams.cos.com/demo/overview.shtml>
- ConfDriver www.confdriver.com/
- Conference Manager www.confmanager.com
- Confious www.confious.com/index.php
- ConfMaster www.confmaster.net/
- ConfTool www.conftool.net/en.html
- EasyChair www.easychair.org/
- EnnectEvent www.ennect.com/Event/storyTele-tracking.asp
- Gomeetnow www.gomeetnow.com/
- IAPR Commence Conference Management System <http://iaprcommence.sourceforge.net/>
- OpenConf www.zakongroup.com/technology/openconf.shtml
- RegOnline www.regonline.com/
- Symphony www.symphonyem.co.uk
- The Myreview System <http://myreview.intelligence.eu/index.php>
- Webmeets www.webmeets.com/EventManager/
- WingateWeb www.wingateweb.com/company/news/conference4.9_release.html
- ExpectNation <http://expectnation.com/public/content/home>

Program for Danmarks Forskningsbiblioteksforenings **Vinterinternatmøde 2009**

Biblioteket som forskningsfacilitator

Forskningsbibliotekerne har gennem en efterhånden lang periode anvendt mange ressourcer og haft stor fokus på opbygning af forskningsdatabaser, Institutional Repositories, Open Access Archives og andre digitale samlinger. Der er dog stadig meget lang vej til målet i opbygningen af disse ressourcer og disse områder vil også i fremtiden være et vigtigt kerneområde for danske forskningsbiblioteker, da det ligger i naturlig forlængelse af den samlingsopbyggende opgave, som til alle tider har været en essentiel opgave for biblioteker.

Vinterinternatmødet vil forsøge at give anvisninger på, hvordan vi bliver bedre til at løse denne opgave, bl.a. ved "best practice" eksempler. Vinterinternatmødet vil imidlertid også sætte fokus på nye aspekter af opgaven. F.eks. publicerer forskere i dag ikke kun via de traditionelle medier som bøger, artikler og konferenceartikler, som udgives via forlag eller som Open Access. Det bliver mere og mere almindeligt at præsentere forskningsresultater via nye interaktive medier som blogs, workflows og andre mere utraditionelle formidlingsværktøjer.

Hvis forskningsbibliotekerne fremadrettet skal have en eksistensberettigelse, skal de forstå at kunne facilitere de mange forskellige former for forsknings-, videns- og udviklingsprocesser, der findes på universiteter og uddannelsesinstitutioner. Konferencen vil forsøge at afdække, hvilke krav og forventninger vores institutioner og brugere i den forbindelse stiller til et moderne bibliotek. Hvilke kompetencer og kvalifikationer, skal der være til stede på forskningsbibliotekerne, for at vi kan løfte denne opgave?

Opgaven vil være forskellig, alt afhængig af, om den skal løses af et bibliotek på en professionshøjskole, et andet uddannelsesbibliotek eller et universitetsbibliotek. Der vil dog være en række fællestræk – under alle omstændigheder kan de forskellige typer lære af hinandens erfaringer.

Velkommen til Vinterinternatmødet 2009.

Med venlig hilsen
Per Steen Hansen
Formand

Inviterer ledere og medarbejdere til vinterinternatmødet

29. og 30. januar 2009

Klarskovgaard ved Korsør

29. januar 2009

- Kl. 10 Ankomst, kaffe & rundstykker
- Kl. 10.45 Velkomst
Per Steen Hansen
Formand for Danmarks Forskningsbiblioteksforening
- Kl. 11 Professor John Houghton
Centre for Strategic Economic Studies
Victoria University, Melbourne
Economics of Scholarly Publishing, Alternative Scholarly Publishing Models and the benefit/cost of Open Access.
John Houghton er hovedarkitekten bag den cost benefit analyse omkring alternative publicerings- og finansieringsmodeller, som er lavet i Australien, og som i øjeblikket gentages i Europa i bl.a. JISC regi.
- Kl. 12.15 Per Hasle, Rektor, Danmarks Biblioteksskole
*Biblioteksskolen og forskningsbibliotekerne
Hvordan matcher Biblioteksskolen kompetencekravene fra forsknings- og uddannelsesbibliotekerne?*
- Kl. 12.30 Frokost
- Kl. 13.45 David Prosser, Director, SPARC Europe, UK
*Policies of scholarly communication
Public policies as driving forces for open access*
- Kl. 15.15 Lisbet Klastrup, lektor, ITU
*Forskningsformidling via blogs
Hvad sker der i forskernes blogosfære*
- Kl. 16 Kaffe
- Kl. 16.30 Vibeke Hjortlund, chefredaktør på videnskab.dk
Videnskab.dk – Principper for indsamling og formidling af videnskab på www
- Kl. 17.15 Leif Hansen, chefkonsulent, CBS Bibliotek
Scholarly communication og bibliotekerne – et globalt perspektiv. Resultater og konklusioner ud fra aktuelle undersøgelser af praksis blandt business school biblioteker i USA, Europa og Asien
- Kl. 19 Middag

30. januar 2009

- Kl. 09 God morgen
- Kl. 09.05 Kurt Mathiesen, Cand.scient.bibl, CBS Bibliotek
Offentlig adgang til dansk forskning.
- Kl. 09.45 Tove Schreiber
Uddannelseschef, VIA University College
– ergoterapeutuddannelsen i Holstebro
Biblioteksfunktion og uddannelse i et fælles udviklingsperspektiv i en professionshøjskole set fra en uddannelseschef

Karen Frederiksen,
projektleder, VIA University College
Videnprocesser i praksis – Et IKT- og mentorstøttet efteruddannelsesforløb for sundhedspraktikere
Oplægget bidrager med et konkret eksempel på, hvordan biblioteksfunktionen i samarbejde med professionsuddannelser kan være med til at fremme videnprocesser på arbejdspladser.
- Kl. 10.30 Kaffe
- Kl. 11 Udarbejdelse af en national politik for Open Access
(Indlægsholder – afventer bekræftelse)
- Kl. 12 Johan Olsen
Postdoc, forsker i røntgenkristallografi ved Institut for Molekylær Biologi og forsanger i rockbandet Magtens Korridorer
Det er i virkeligheden bare en model. Hvad siger forskerne?
- Kl. 12.45 Afslutning, frokost og afrejse

Deltagerpris

3700 kr. for medlemmer af foreningen

3950 kr. for alle andre

Tilmelding senest 9. januar 2009 via hjemmesiden:
www.dfdf.dk

Der tages forbehold for ændringer.

DF Revy Kort nyt

Indkaldelse af ansøgninger til Danmarks Biblioteksforenings Fond

Ansøgningsfrist 2. januar 2009

Fondens formål er at yde støtte til bibliotekarers dygtiggørelse og videreuddannelse i Danmark eller ved studierejser i udlandet. Støtte kan også men i forholdsvis begrænset omfang ydes til uddannelse af unge, dygtige biblioteksstuderende.

Herudover uddeler fonden prisbelønninger til institutioner eller enkeltpersoner, der har ydet en særlig bemærkelsesværdig indsats for dansk biblioteksvæsen.

Der er ikke ansøgningskema.

Ansøgninger stiles til:
Danmarks Biblioteksforenings Fond
Vesterbrogade 20, 5. sal
1620 København V.

www.dbf.dk/Default.aspx?ID=458

Årets digitale bibliotek er i år Celia – Library for the Visually Impaired

Celia – det finske blindebibliotek – modtog torsdag den 6. nov. 2008 prisen "The Nordic Digital Library of the Year". En pris der er indstiftet af Axiell Library Group, og som blev uddelt på den nordiske konference for biblioteksledere, "Axiell Nordic Symposium", der i år havde temaet "The entrepreneurial Library".

Prisen gik til Celia i erkendelse af, at biblioteket har formået at omlægge mange af deres processer til digital teknologi.

ENCES

Europæisk Netværk for Copyright til støtte for Uddannelse og Videnskab er et nyligt etableret EU-netværk bestående af organisationer og personer indenfor videnskab og uddannelse. ENCES' grundlæggende holdning er, at viden og information i dens digitale form burde være til rådighed for alle, globalt og under fair betingelser. Dette gælder specielt indenfor videnskab og uddannelse, hvor adgang til viden og information er uundværlig.

Læs mere på: www.ences.eu

DECEMBER 03. - 05.

Berlin, Tyskland

Online Educa Berlin 2008.

E-learning conference for the corporate, education and public service sectors.

www.online-educa.com/

DECEMBER 04.

København

DF JULEARRANGEMENT.

Fiolstræde-biblioteket (UB1)

Fortid- nutid og fremtid. Fiolstræde 1, Kbh.

DECEMBER 08. - 09.

Amsterdam. Holland

Designing the Grey Grid for Information Society 2009. GL10: Tenth International Conference on Grey Literature.www.textrelease.com/images/GL10_Conference_Program.pdf

2009

JANUAR 20. - 21.

Berlin

The Impact of Publishing. Academic Publishing in Europe, 4th International Conference.www.ape2009.eu/

JANUAR 22.

København

Integration og Biblioteker. Konference.www.statsbiblioteket.dk/sbci

JANUAR 23.

CBS, Kbh.

Conference Management Systems. Deff Workshop.www.deff.cbs.dk

JANUAR 28. - 30.

Porto, Portugal

Challenges for the New Information**Professional.** The 17th annual BOBCATSSS symposium.www.bobcatsss2009.org/

JANUAR 29. - 30.

Klarskovgaard, Fyn

Biblioteket som forskningsfacilitator.

DF's Vinterinternat.

www.dfd.dk/index.php

FEBRUAR 03. - 05.

Bielefeld, Tyskland

Upgrading the eLibrary: Enhanced Information Services Driven by Technology and Economics. 9th International Bielefeld Conference.<http://conference.ub.uni-bielefeld.de/2009>

MARTS/APRIL 30.3. - 1.4.

Arlington, VA USA

Creating tomorrow: Spreading ideas & Learning. Computers in Libraries 2009.www.infotoday.com/cil2009/

MARTS 31.

DTU. Lyngby

Repository Manager. Seminar. Program følger.

APRIL 06. - 09.

Toulouse, Frankrig

The 31st European Conference on Information Retrieval.<http://ecir09.irit.fr/access.php>

MAJ 18. - 21.

Atlanta, GA USA

4th International Conference on Open Repositories (OR 2009).<http://or09.library.gatech.edu/>

JUNI 08. - 12.

Nymindesgab

Biblioteksstøttet læring med strøm på.

NordInfolits Sommerskole 2009. Program følger.

JUNI 10. - 13

Pittsburg, PA USA

ETD 2009. 12th International symposium on Electronic Theses and Dissertations.www.library.pitt.edu/etd2009/

JUNI 17. - 19.

Geneve, Schweiz

OAI6 workshop on innovations in Scholarly Communication.www.unige.ch/workshop/oai6/index.php

JUNI/JULI 29.6 - 03.7.

Stockholm, Sverige

EBLIP5. The 5th International Evidence Based Library and Information Practice Conference.<http://blogs.kib.ki.se/ebliip5/>

JUNI/JULI 30. - 03.

Toulouse, Frankrig

38th LIBER Annual General Conference.www.libereurope.eu/node/170

AUGUST 18. - 20.

Bologna

Moving In, Moving Up, and Moving On: Strategies for Regenerating the Library and Information Profession.

IFLA Satellite Conference.

<http://wordpress.com/tag/professional-associations/>

AUGUST 23. - 27.

Milano, Italien

"Libraries create futures: building on cultural heritage". 75th IFLA General Conference and Council.www.ifla.org/IV/ifla75/index.htm

OKTOBER 20. - 22.

Hannover, Tyskland

11th ILDS conference. Strategic Alliances and Partnerships in Interlending and Document Supplywww.ilds2009.eu/en/

Fra Baglinjen

Danmarks Forskningsbiblioteksforening

DF JULEARRANGEMENT

FIOLSTRÆDE-BIBLIOTEKET (UB1)

FORTID, NUTID OG FREMTID

4. december

Kl. 16.30

Fiolstræde 1

1171 København K

Biblioteket i Fiolstræde lukker i foråret 2009 og flytter til det tidl. Botanisk Laboratorium i Gothersgade. Du får nu en mulighed for at se biblioteksbygningen fra 1856 (måske) for sidste gang med en rundvis-

ning ved Direktør Erland Kolding Nielsen og høre om Det Samfundsvidenskabelige Fakultetsbiblioteks nye hjem ved Fakultetsbibliotekar Tina Pipa. DF er vært ved et beskedent traktement efter rundvisningen.

Tilmelding til Danmarks Forskningsbiblioteksforening (df@statsbiblioteket.dk)

Arrangementet er gratis for medlemmer af Danmarks Forskningsbiblioteksforening

